

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese câte 2 cóle pe luna si costa 2 florini val. austr., pentru cei ce nu sunt membrii asociatiunei.
Pentru strainatate 6 franci (lei noi) cu porto postei.

Abonamentul se face numai pe câte 1 anu intregu.
Se abonédia la Comitétulu asociatiunei in Sibiu, séu prin posta séu prin domni colectori.

Sumariu: Biografi'a Prea Sântitului Dionisie Romano, episcopulu de Buzeu, de episcopulu Melchisedecu (incheere). — Ahausu de notitie bibliografice din seclulu XVII si XVIII (incheere). — Dissertatiune despre Detunat'a, tînuta in adunarea generala a despartimentului VII convocata la comun'a Albacu. — Cuvente stravechi grecesci in limb'a nóstra. — Foi periodice, scientifice si literarie.

Biografi'a Prea Santitului Dionisie Romano, episcopulu de Buzeu de episcopulu Melchisedecu.

Estrasu din Analele Academiei romane, seri'a II, tom. V, sect. II:
Memorii si notitii.

(Incheiere.)

Dionisie spune in precuvéntarea la brosiur'a sa intitulata „Imnuri in prosa, pentru copii, cari incepu a cetí“, cá in a. 1858, gasindu ospitalitate la mosi'a Delenii, proprietatea dlui Teodoru Ghic'a, unulu dintre boerii cei mari ai Moldovei, a vediutu acésta cãrticica francesca in mân'a dómnei Finaret'a Ghic'a, nascuta Stirbeiu, de pe care ea dá lectiuni fiicei sale, care erá in vârsta de 5 ani. Elu a fostu incântatu de acestu esemplu frumosu alu unei mame, care singura se ocupa cu instruirea si educatiunea copilei sale. De aceea Dionisie, la finele precuvéntarei sale, adreséza o ruga a lui Dumnedieu, cá in tóte casele române sà se infatisieze acestu maretiu si piosu tablou, mam'a educându-si copiii si insufându-le simtintele cele nobile despre datoriele morale, casnice si cetatienesci.

Totu acolo, Dionisie spune, cá acésta cãrticica a fostu compusa mai àntãiu in limb'a engleza, si cá in Engliter'a ea a devenitu o carte familiara pentru educatiunea copiiloru. De asemenea, cá a fostu tradusa mai in tóte limbele Europei. Dionisie o a tradusu romanésce, si apoi in anulu 1859 o a tiparitu in Buzeu, intru o brosiurica, 16º, cu 100 pagine spre a se impartí gratisu scolariloru seraci. Despre cuprinderea cãrticelei in genere, Dionisie se exprima asiá: „intr'ens'a se vede maiestatea religiei, tablouri diferite ale naturei, si sce-nele vietiei casnice, infatisiate cu unu simtiu religiosu si practic, cu unu stilu simplu si potrivitu intielegerei copiiloru, cari incepu a judecá si a caror'a tóte scenele cele variate ale naturei le facu tipariri vii“. Cuprinderea speciala a acestei cãrti este urmatórea:

Imnulu	I.	Creatorulu.
„	II.	Frumseti'a naturei.
„	III.	Turmele oiloru.
„	IV.	Numai Dumnedieu este perfectu.
„	V.	Resaritulú Sórelui.
„	VI.	Tabloulu naturei.
„	VII.	Continuare.
„	VIII.	Locuinti'a muncitoriului.
„	IX.	Varietatile naturei.
„	X.	Continuare.
„	XI.	Apunerea Sórelui.
„	XII.	Érn'a.
„	XIII.	Mórtea.
„	XIV.	Renascerea.
„	XV.	Raiulu

Imnurile acestea sunt scurte, 2—3 file unulu. Metodulu este intuitivu. Pune pre copîlu in positiune se observe obiectele, cu cari elu vine in contactu, apoi treptatu destépta in elu idei si simtcieminte religióse, morale, din care decurgu datoriele omului in societate.

La urma, Dionisie a adausu si rugaciunile sale, incepéndu cu cele compuse de elu inca de cându erá profesoru la Buzeu, si pre cari le publicase de mai multe ori in cãrticelele sale de rugaciuni.

In anulu 1859 Dionisie a publicatu in Iasi, in tipografi'a lui Adolf Berman, a dóu'a editiune a cãrtiei sale: Màngai-toriulu celoru intristati, celoru bolnavi si celoru betráni, séu adunarea de meditatii pentru a ridicá sufletulu mai pre susu de durerile si suferintiele acestei vietii.“ Acésta carte Dionisie o publicase àntãia data in dóua brosiuri, cându se aflá in monastirea Babenii, in anulu 1850.

Totu in acestu anu Dionisie a publicatu in Iasi, in tipografi'a H. Goldner, o cãrticica, in 16º, care cuprinde o colectiune de diferite compuneri, si de diferiti autori, anume: 1. „Cuvintele unui credinciosu“, de A. F. Lamennais, tradusu de Dionisie àntãia data si inchinatu poporului romanu la 1848, in Bucuresci. 2. Adunarea de cuvinte serbatoresci,

si la alte ocaziuni. Anume: a) Cuventu la Duminec'a Floriloru, tradusu de Dionisie din limb'a franceza, si cetitu de unu elevu alu seu in beserec'a Amz'a din Bucuresci in anulu 1848. b) Cuventu la Duminec'a invierei. La urma, in o notitia, se spune, ca cuventulu acest'a este compunere a renumitului predicatoru grecu Ilie Miniati; ca s'a tradusu si rostitu in beserec'a colegiului Santului Sav'a din Bucuresci, de catra I. Eliade Radulescu. c) Cuventu funebru, compusu si rostitu de Dionisie Romano in sant'a Mitropolia a Romaniei, la inmormentarea dlu Marelui Clucer Sergie Sisanopol, pe candu Dionisie era directoru alu Seminarului din Bucuresci, in anulu 1847, Decembrie 28. d) Cuventu compusu si rostitu de Dionisie, fiindu profesoru nationalu in Buzeu, la mórtea domnisiórei Mariti'a, fiic'a spatarului Gavriil Codrénulu, la anulu 1838. e) Cuventu rostitu de dlu Vasile Malinescu, in adunarea ad-hoc a Moldovei, la ocaziunea tratarii despre positiunea tieranilor. f) Cuventu rostitu in aceeasi adunare de d. Nicolae Bosie, in cestiunea tieraniloru, dupa care apoi urmaza si insasi propunerea deputatiloru sateni, dela 26 Octobriu 1857. g) Cuvintele rostite de logofetulu Sturz'a si de Dionisie la ocaziunea instalarei acestui'a in staretu'a de la Némtiu. h) Altu cuventu totu de N. Bosie, rostitu in Adunarea ad-hoc, cuventu care se incepe cu dicerile Evangelistului Ioanu: „La inceputu era cuventulu“, si tratéza despre simtiementulu religiosu alu Romaniloru, si despre modulu cumu grecii au abusatu de religiositatea romanésca.

Pe candu se edá acésta carte, Dionisie scapase de asupr'a nevoiei. In insemnarea de asupr'a cuventului de sub liter'a g. 'lu vedemu dejá titluiu: locoteninte alu Episcopiei de Buzeu.

Filoteiu Episcopulu de Buzeu, din caus'a unei bóle incurabile (alienatiune mentala), ne mai poténdu administrá eparchi'a, fusese inlaturatu dela Episcopia, si aceea eparchia remasese vacanta. Filoteiu, care fusese mai multi ani economu, sub Episcopulu Kesarie, si apoi dela 1850 Episcopu, fiindu peste mesura economu, adunase o avere insemnata in bani si in turme de vite.

In 1859 améndoué tronurile Principatelor romane erau ocupate de unu singuru Domnitoru, Alexandru Ioanu Cuz'a, ceea ce insémna ca in curéndu are se se faca deplina'a unire si se se formeze Romani'a actuala. Amicii lui Dionisie au recomandat Domnitorulu pe protegiatulu loru, ca successoru alu lui Filoteiu la Episcopi'a Buzelui. Domnitorulu a primitu si a otarítu se-i incredintieze de o camdata administratiunea provisoria a Eparchiei vacante. Cuza-Voda planuia o nóua lege, prin care alegerea si numirea Mitropolitiloru si Episcopiloru, se nu se mai faca ca in trecutu prin Adunarile legislative, ci de adreptulu de catra guvern. De aceea s'a decisu, ca Dionisie se fie numitu la Buzeu, numai cu titlu de locoteninte-episcopalu. Dar' la acésta numire trebuia se fie intielegere si cu mitropolitulu Ungro-Vlachiei, in a carui'a jurisdictiune se afla Episcopi'a vacanta. Mitropolitulu Nifonu, care se credea cotorositu pentru totdeun'a de Dionisie, fu surprinsu, candu i se facu propunerea de numirea lui la Buzeu, si s'a opusu de a dá consimtiementulu seu. Cuza-Voda a numitu deadreptulu pe Dionisie in locotenintu'a Episcopala. Cea dintâiu indatorire ce i s'a pusu a fostu, ca in unire cu

prefectulu judetiului, se adune tota averea fostului Episcopu si se o dea in primirea guvernului, care avea trebuintia de bani. Dionisie a implinitu acésta sarcina si cea dintâiu tréba a lui a fostu, ca a adunatu de pe la deosebiti egumeni si stariti, pe la cari erau dati in pastrare, banii lui Filoteiu. Banii acesti'a formá sum'a de 74,000 de galbeni. De asemenea s'au vëndutu turmele de boi si oi si s'au prefacutu in bani, cari toti s'au datu guvernului.

Fiindu-cá Dionisie nu avea trépt'a ierarchica de Archiereu, care este prim'a conditiune canonica la administratiunea unei eparchii, de aceea Cuza-Voda, i-a recomandat se tina in Episcopia pre unu Archiereu betranu, bulgaru de origine, anume Policarp, pre carele Domnitorulu 'lu cunoscea personalu inca de candu traise la Galati, unde se aflá si acestu Archiereu. Policarp fu intretínutu de Dionisie la Buzeu, cu locuintu'a si cu salariu de 6,000 lei pana la mórtea lui, care nu tardiu a urmatu.

In calitatea sa de locoteninte alu Episcopiei de Buzeu, Dionisie a voitu se infintieze o scóla in schitul Dalhautiu, unde tinerii monachi de prin monastirile si schiturile Eparchiei se póta capatá sciintiele necesarie; insa din lips'a miidulóceloru si din alte cause, scóla aceea nu s'a pututu fiintia. A imbunatitu si restabilitu tipografi'a Episcopiei, care remasese de unu timpu in parasire si a inceputu a edá in ele unele carti bisericesci.

Continuandu ocupatiunile sale literarie, Dionisie in aceiasi anu a publicatu in tipografi'a „Buciumulu romanu“ dela Iasi, unu manualu scolasticu, intitulatu: „Principii de Retorica si Eloquenti'a Amvonului“, dedicatu Domnitorulu Cuz'a. Manualulu acest'a consta din dóue brosiuri. Cea dintâia cuprinde principiile séu regulele generale ale Retoriceii si ale eloquentiei Amvonului, in 79 pagine 8°. A dóua, in 160 pagine cuprinde modele de Eloquentia bisericesca, estrase din predicatorii Bisericesci, precumu: Massillon, Ilie Miniati, dóue cuvinte ale profesorulu seminariului dela Buzeu D. Racovitia.*)

Din sant'a Scriptura sunt reprodusi vre-o cati-va psalmi in versuri ai Mitropolitulu Dosoteiu alu Moldovei si mai multe alte bucati din operile dascaliloru si parintiloru Bisericeii: Iustin, Athenagor, Tertulian, Atanasie, Efrem, Ambrosie, Vasilie, Chrisostomu, Acésta colectiune de regule si modele, Dionisie, precumu insusi spune in precuventare, s'a facutu spre a da ajutoriu tineriloru, cari voiescu a se esercita in art'a oratorica, cá-ci, „cuventulu, dice elu, este ceea ce osebesce pe omu de celelalte animale. Prin cuventu oratorulu si predicatorulu misca adunarea si o face a urmá invetiaturei lui. Apoi vorbindu despre preotu dice: „Daca preotulu i trebue multa moralitate, cá prin pild'a vietiei sale se atraga si se incurageze pe ómeni la fapta buna; nu mai puçina trebuintia are de Eloquentia, cá se arete adeveturile credintiei, se predice virtutea si se combata vitiulu. Domnulu Isusu Cristosu, ámblándu pe paméntu, lucrá si invetia. Apostolii si Parintii Bisericeii au lucratu si au invetiatu: prin ei s'au adusu

*) Unulu din elevii trimisi de Mitropolitulu Neofitu la Aten'a, cá se invetie. Dupa reinturnare elu fusese numitu profesoru la Seminarulu de Buzeu.

tóta lumea la o viață nouă, prin credința în Isus Cristos; prin ei s'au dermătu templerile idolesci și s'au ridicatu Bisericele lui Dumnedieu. O preote! tu esci urmatoru acestoru înalte modele! Lucrăza și tu și învia, acăsta-i misi'a ta."

În anul 1860, Dionisie după ce a restabilitu tipografi'a, a tiparitu în ea următoarele carti bisericesci: 1. O filada de 40 pagini, 4°, care cuprinde rânduél'a Tedeumului la diferite ocațiuni de solemnități publice religiose. 2. Prohodulu d-lui nostru Isus Cristos, reproduș în a 4-a edițiune, de pe originalulu alcatuitu de Macarie dascalulu cântariloru bisericesci romane. 3. O filada, 50 pagini 4°, care cuprinde slujb'a santei fecióre Filotei'a, ale carei'a môte se afla în beserec'a Domnésca dela curtea de Argesiu.*) 4. O filada 4°, cu 70 pagini intitulata „Panachidu“, la care s'a adaosu, și rânduél'a înmormântarei mireniloru și a prunciloru, reprodușe după cartea de rugăciuni preotiesci numita „Molitvelnicu.“ La urma are unu cuvântu funebru generalu, pe care ori-ce preotu și la ori-ce înmormântare l'aru putea cetf. Numele autorului acestui cuvântu, însemnatu cu inițialele Cirilice D. R. este profesorulu Dimitrie Racovitia. 5. O edițiune a psaltirei, după cum se citește ea prin besereci. Edițiunea acést'a s'a facutu după cererea unei cucernice dómne dela Tecuciu, cu famili'a „Tudoranu“, și cu a ei chieltuéla. Ea doriá, cá mai multe locuri din acésta carte, ce sunt greu de întielesu, se fia esplicate, precumu și alte îmbunatatiri estetice. Acésta edițiune se deosebesce de altele: a) prin mai multe iconitii, mai multu séu mai pușinu esteticu lucrata, puse la începutulu fia-carei din cele 20 de catisme séu despartituri ale psaltirei, b) prin óre care esplicari la locurile cele mai greu de întielesu. Dionisie voise la începutu se puna acele esplicari în notiție sublinarie pe paginile respective. Esplicarile aceste sunt de pușina însemnătate pentru exegesa. Ele sunt mistice, nu literare. Dionisie le-a parasitu însusi; cá-ci dela finele Catismei a 3-a nu le mai gasimu. Spre întielegerea pasagelor grele din psaltirea romana, Dionisie a adaosu la urma, sub titlu de óre-care însemnari asupr'a psalmiloru“, o traducere noua a tuturor vcrsetelor ce i s'au parutu lui greu de întielesu încependu dela psalmulu 1-iu până la ps. 146. Esplicarile lui constau în o traducere francesa de pe originalulu ebreu. 6. Catechismulu beserecei Resaritului, 8°, 229 pagini. Acestu Catechisu a fostu compusu în limb'a rusésca de Mitropolitulu Filaret alu Moscvei, în jumetatea ântâi'a a vécului presinte, și s'a tradusu în tóte limbele ortodoxe. Din grecesce 'lu traduse în romanesce Eufrosin Potec'a. Dionisie l'a retiparitu de dóue ori, odata cá staretiu în monastirea Némtiului, în 1856, pentru seminariulu d' acolo, a dóu'a óra la Buzeu pentru usulu seminariului și alu preoțiloru. 7. Cuvântulu rostitu de Dionisie la înmormântarea Monachiei Eugeni'a Grecéc'a, staretii monastirei Ratesci în anul 1859. Cuvântulu tratéza ântâiu despre luptele omului în viață. Spune cá aceste lupte cei mai multi le supórta pentru interesele și bunurile lumesci; cá pușini sunt acei ce se lupta pentru bunurile morale și duhovnicesci. Numai acesti'a potu dice cu Apostolulu Pavelu: „Cu lupt'a cea buna m'amu luptatu, caletori'a amu seversitu,“ s. a. Descrie apoi viați'a reposatei staretie, lauda

*) Cartile de sub N. N. 2 și 3 s'au tiparitu în anul 1868.

virtutile și abnegatiunea ei și esplica la dèns'a cuvintele menționate ale Apostolului.

În 1861 Dionisie a facutu nescie încaperi bune la schitul Nifonu; a înfiintiatu în acelu schitu o scóla primara pentru copiii sateniloru de prin pregiuru și a solicitatú dela guvernulu salariu pentru invetiatori. A canalizatu isvórele minerale ce se afla la acelu schitu și le-au împreunatu într'unu basenu, spre înlesnirea bolnaviloru ce vinu acolo vér'a, spre a-'si cautá sanatatea, facèndu și o baraca de lemn pentru adapostirea soldatiloru bolnavi.

Dupá mórtea betranului Archiereu Policarp, trebuintiele Eparchiei cerèndu cá Dionisie se se înaltie la trépt'a Archierésca, Domnitorulu a propusu înaintarea lui Dionisie la trépt'a Archierésca, mai ântâiu Mitropolitulu Nifon; dar' acest'a refusandu și acumu consimțimentulu seu, Domnitorulu facú acésta propunere betranului Archiereu Kesarie Sinadon, locoteninte mitropoliei Moldovei, care primí, și cu acésta ocaziune cerú învoirea Domnitorului de a chirotonisi înca și alti Archierei pentru Moldov'a, ceea ce Domnitorulu au aprobatu. Kesarie, după vechiulu obicei pazitu la chirotoni'a Archiereiloru titulari, cerú binecuvântarea și titluri eparchiale dela Patriarchi'a de Constantinopole, care, pentru o sciuta taxa banésca în profitulu patriarchiei *) dá asemenea bine-cuvântari și titluri.

Patriarchulu Ioakim, dându bine-cuvântarea sa și titlulu de „Traianopoleos“ pentru Dionisie, elu fu chirotonisitu Archiereu în Mitropoli'a Moldovei dela Iasi, în anul 1861.

La 1 Octombrie a aceluiași anu, Dionisie a deschisu scóla din schitul Nifon, la care ocaziune elu a rostitu unu cuvântu, în care aréta istoriculu și scopulu înfiintării acestei scóle. Voiá pe de o parte a dá calugariloru tineri ocaziune de a inveti'a ceva, ér' pe de alt'a a dá înlesnire filoru de preoti a se pregatí aici spre a putea intrá în seminariu. Spune, cá înca în anul 1859 deschisese o scóla pentru calugari în schitul Dalhautiu, unde dela tóte monastirile din Eparchi'a Buzelui se trimisese la invetiatura cate doi trei monachi, dar' din caus'a departarei, acea scóla, fiindu lipsita de priveghiarea trebuitoré, după întielegerea avuta cu d. Nicolae Paleanu, ctitorulu schitului Nifon, o a mutatú în acestu schitu. Ideile principale ce Dionisie desvólta în acestu cuvântu, sunt: a) cá piosii fundatori ai monastiriloru au avutu în vedere pastrarea și cultivarea simțiului religiosu prin cultulu divin, și facerile de bine catra aprópele. De aceea vedemu în tóte monastirile o besereca, cá centru, care unesce societatea omenésca, apoi case pentru bolnavi, case de óspeti, scóla, bibliotecă etc. Căta vreme cârmuitoarii monastiriloru au pastratu aceste caractere essentiali ale monastiriloru, ele au sporitu. b) Decadinti'a actuala a monastiriloru provine dela abaterea dela vechi'a loru menire. c) Aréta apoi, cá datorii'a calugariloru este, a ingrigí de buna-cuviinti'a casei Domnului, a avé încaperi pentru primirea de straini, o bolnitiă pentru betrani și neputinciosi, atátu din monastire, cătu și dintr'alte parti, și a-i ingrigí după putintia; a avea o bibliotecă cu

*) Tax'a acést'a patriarchala se suiá până la 150 galbeni, dar' fiindu-cá și unii Mitropoliti cautau se profite de asemenea ocaziuni, candidatii de Archieria platiau până la 500, alții chiaru până la 1000 de galbeni.

carti morale si religióse, precumu si o scóla pentru invetiatura, atátu a petrecatoriloru in monastire, càtu si a altoru tineri fara midiulóce. d) Spre a indemna pe calugari la invetiatura, le spune cà loru, mai multu decatu preotiloru mirenii, le sunt deschise tóte treptele ierarchiei bisericesci dela preotu pana la Arhiepiscopu. Candu acesti ómeni fara invetiatura ajungu la trepte inalte, se implinesce cu ei dis'a Evangeliei „orbu pre orbu de va povatiú, voru cadea améndoi in grópa.“

Dupa proclamarea unirei definitive si constituirea Romaniei, Dionisie a fostu numitu de guvernul si confirmatu de Domnitoriu, membru alu consiliului de instructiune din Bucuresci, si in acésta calitate a participatu la facerea proiectelor de lege pentru invetiamentulu publicu.

In anulu 1864, candu guvernulu s'au incercatu a introduce noulu calendariu in Romania si a convocatu spre acést'a unu consiliu bisericescu, Dionisie s'a opusu cu tóta barbatii'a la incercarea de a se face acestu novismu in besereca romana, fara consimtiementulu celorlalte besereci ortodoxe. Càci guvernulu voiá, cá mai ántáiu clerulu se adópte acestu calendariu. Mitropolitulu Nifon érá fórté buimacitu de cestiunea calendariului. Dar' candu a auditu, cà Dionisie este contr'a introducerei noului calendariu, s'a exprimat uimitu de bucuria: „Daca este asiá, eu iertu pe Dionisie de tóte gresielele lui si déca l'asi vedea acumu, l'asi sarutá.“ Cestiunea calendariului facuse mare sgomotu in tíera. Opositiunea o esplóta in defavórea guvernului. Suplic'a facuta de Eliade contr'a acestui novismu, adresata Mitropolitului, se respandise prin judetie si se adunau subserieri contr'a introducerei noului calendariu. Aceste subserieri se faceau si in judetiulu Buzeului, se vede cà chiaru prin persóne bisericesci. Venindu acést'a la audiulu guvernului, Dionisie, fara nici o judecata, numai pe simplulu raportu alu unui sub-prefectu. fu destituitu din postulu de locoteninte episcopalu si lasatu éراسi pe drumuri. Acésta positiune a lui a duratu aprópe unu anu de dile.

La finele anului 1864 guvernulu a infintiatu o noua episcopia in Moldov'a, numita „a Dunarei de jos“, cu resiedinti'a in Ismail si compusa din tinuturile: Brail'a, Covurlui, Bolgradulu si Ismailu. La administratiunea acestei noue episcopii fiindu transportatu locotenintele Episcopiei de Husi, Domnitorulu Cuz'a numí éراسi pe Dionisie locoteninte episcopalu, in sa nu la Buzeu, unde fusese mai inainte, ci la Husi. Dionisie s'a dusu la noulu seu postu fórté nemultiamitu, si óre-cumu silitu de nevoia, dar' inim'a lui érá la Buzeu, unde traise multu timpu si-si avea cunoscintiele si prietinií sei. La Husi a statu elu numai vre o patru luni.

Intre acestea, in érn'a anului 1865, s'a votatu de corpurile legiuitoare legea pentru alegerea si denumirea Episcopiloru si Mitropolitiloru de catre guvernul. Acésta lege a causatu in tíera mare nemultiamire, cá un'a ce punea pe Inaltii demnitari ai beserecei la placulu si arbitraritatea guvernului, lucru ce nu fusese pana acumu in tíera. Opositiunea a combatur-o din resputeri. Domnitorulu Cuz'a a intardiatu mai multe luni cu santionarea ei. In lun'a lui Maiu sosí in Bucuresci Kleobul, Archidiaconulu Patriarchiei dela Constantinopole, cu unu protestu alu Patriarchiei contr'a legiei de numire

a Ierarchiloru beserecei romane si altoru reforme bisericesci, facute sub Domni'a lui Cuz'a. Trimisulu Patriarchiei, dándu guvernului protestulu Patriarchalu, s'a pusu in relatiune cu persóne din opositiune. Cuza-Voda se iritá atátu prin scrisórea Patriarchului, care se amesteca in afacerile tierei, càtu si prin conduit'a suspecta a archidiaconului Kleobul.

Deci, pe de o parte, escortá cu forti'a politienésca pe trimisulu patriarchalu peste Dunare, érá pe de alt'a sanctioná si publicá legea pentru numirea Episcopiloru si Mitropolitiloru. Indata se si decretara definitivu toti locotenintii eparchiali in posturile de Episcopi, intre cari si unu Mitropolitu, acelu dela Moldov'a. Cu acésta ocaziune si Dionisie fu confirmatu definitivu la Episcopatul de Husi. In privinti'a sgomotului produsu in tíera de acésta lege, Episcopii decretati se aflau in mare strámtóre si nemultiamiti de positiunea loru. Din acésta cauza unii din ei au demisionatu. Dionisie de asemenea érá gata a demisioná. Cuza-Voda a chiamatu la sine pe demisionari si i-a indemnatu se-si mentfna posturile loru, asigurándu-i cà voru fi inamovibili; a spusu cà recunósce singuru defectuositatea legiei cei nóua, dér' o a facutu numai cá unu espedientu pentru a inlaturá ingerintiele streiniloru, cari la totu pasulu i punu pedece in calea reformelor: dér' cà liniscindu-se lucrurile, elu insusi va face a se desfiintia acea lege si a revení la datin'a vechia. Dionisie intre altele a spusu Domnitorului, cà este nemultiamitu cu episcopi'a ce i s'a datu, si cà aru primí episcopatul cu conditiune de a se stramutá la episcopi'a de Buzeu. Domnitorulu a primitu a se satisface dorinti'a lui Dionisie, si curéndu esí unu nou decretu, prin care Dionisie, dela Husi, se stramutá la Buzeu, érá Genadie, decretatulu ántáiu pentru Buzeu, fu permutatu la episcopi'a de Argesiu, remasa vacanta prin demisionarea Episcopului Neofit Scriban, care nu voise a se duce la Domnitoru, dupa demisionare, nici a-si retrage demisiunea.

Acumu Dionisie, ajunsu dupre dorinti'a sa episcopu definitivu la Buzeu se ocupá cu lucrari folositoare: repará paralisulu de lángha casele Episcopale, care arsese in lips'a sa, plantá unu aleiu frumosu intre Episcopia si orasiu, facú o alta plantatiune lángha incaperile seminariului despre orasiu.

In anulu 1867, la ocaziunea solemnitatiei deschiderei societatiei Academice, a declarat publicu, cà spre semnulu multiamirei sale sufletesci pentru infintiarea acestei inalte societati de sciintia, daruesce bibliotecei acestei noua societati unu numeru de carti vechi romane, in interesulu istoriei si filologiei limbei romane.

Ofert'a fu primita cu multiamire si Dionisie curéndu trimise societatiei o colectiune de carti importante, in numeru de 73 bucati, din deosebite epoce, incepéndu dela anulu 1600. Societatea i-a facutu onóre a-lu numí membru alu seu onorificu, din consideratiunea devotamentului seu pentru cultur'a nationala.

In anii urmatori Dionisie a mai publicatu câte-va carticele in tipografi'a sa episcopala, anume:

1. „Adunare de cuvinte, dise la diferite ocaziuni; o brosiura de 16°, cu 59 pagine tiparite. Ea cuprinde: a) Cuvéntulu rostitu de Dionisie la instalarea sa in monastirea Némtiului; b) Cuvéntulu rostitu de Dionisie la deschiderea

scólei dela Nifon; c) Cuvèntulu rostitu de G. Anghelescu profesorulu scólei dela Nifon, cu ocasiunea esamenului, din anulu 1861; d) Cuvèntulu rostitu de Dionisie la instalarea Mitropolitului Nifon, in anulului 1850. Brosiur'a acést'a pórtá dat'a 1868.

2. O mica brosiurica 16°, cu 32 pagine, 1869, care cuprinde a) Rugaciunea compusa si rostita de Dionisie la ocasiunea solemnitatii religiose, cu care s'a inauguratu podulu de feru peste ap'a Buzeului in presentia Mariei Sale, Domnitorului Carol I-iu; b) Cuvèntulu rostitu de Dionisie in anulu 1869, la acésta ocasiune; c) Cuvèntulu rostitu de Dionisie la anulu 1869, cu ocasiunea sântirei beserecei dela schitul Cetatiuea, in muntii Buzeului, totu in presintia Mariei Sale Domnitorului. Dionisie spune in prefati'a acestei carticele, cá zidirea acelei beserece s'a inceputu de unu venerabilu betranu, protosinghelulu Iosif, inca din anulu 1858, cu ajutoriulu bine-voitoriloru crestini, intre cari celu dintâiu a fostu Episcopulu Filoteiu, care charazise 500 galbeni, dar' apucase a dá numai 200 galbeni, si apoi a muritu. Dionisie, dupa mórtea lui Filoteiu, a cerutu si a dobanditu dela guvernulu restulu de 300 galbeni din averea reposatului Episcopu, cu care s'a ispravitu zidirea beserecei. In anulu 1868, Mari'a Sa Domnitorulu, impreuna cu fratele seu, principele Leopold, si cu alte persóne insemnate, visitandu monastirile din muntii Buzeului, au venitu si la Cetatiuia, si vediendu cá besereca cea noua avea trebuintia de zugravéla, a regulatu a se zugraví besereca cu cheltuél'a Mariei Sale. In cuvèntulu seu la sântirea acestei beserecei, Dionisie face o privire generala asupr'a monastiriloru romanesci din muntii Carpatiloru, cari pe langa destinatiunea loru religioasa si morala, erau totuodata si locuri de scapare, in timpurile de invasiune ale órdelorú streine, cari de multe ori au venitu preste tierile nóstre.

3. Apostolulu si Evangeli'a, pentru anulu bisericescu, tiparitu pentru ántâia data cu litere latine. Editiunea acést'a o a facutu Dionisie in anulu 1869, cu chieluél'a ministeriului Cultelorú, care a avutu in vedere mai alesu beserecele romaniloru din Macedoni'a.

4. Principii generale de intielepciune, si datoriile tineriloru, estrase din „Vestitorulu bisericescu“ pe anulu 1839. Brosiuric'a este din anulu 1871, 16°, cu 59 pagine. Dionisie o adreséza tinerimei romane, si-i spune, cá aceste principii le publicase intre articolele jurnalului „Vestitorulu bisericescu“ in anii 1839—40, cându erá profesorulu la Buzeu. Acumu le-a republicatu intr'o mica brosiura, spre a le avea totu-déuna in vedere tinerii studiosi, si mai cu séma seminaristii. Ea cuprinde: a) 50 sfaturi intielepste, pentru formarea tinerului in virtute; b) datoriile tineriloru catre Dumnezeu si catra parinti; c) pericolele tineretiei; d) exemple din scriptura pentru a fi imitate de tineri; e) a nu se increde prea multu in sine; f) ferirea de adunarile rele; g) Datoriile catre parinti, mai pe largu.

Dionisie a pastoritu eparchi'a Buzeului pâna la inceputulu anulului 1873. Ducèndu-se dela Bucuresci la Buzeu inaintea serbatoriloru de érna, la finele anulului 1872, a ramasu acolo pentru vecinicia. Asm'a, de care elu suferiá i-a pusu capetu vietiei in nóptea spre 18 Ianuariu, fiindu in vârsta de 66 ani, si a fostu inmormèntatu cu cinste in Episcopi'a Buzeului, langa besereca mare, in partea drépta. Dionisie posedá o biblioteca insemnata, bogata in carti rari si manuscrise vechi romane de mare importantia literara. Ea fusese

a unui boeru Oltelniceanulu, si Dionisie o cumperase dela clironomii lui cu 500 galbeni, bani imprumutati dela Episcopulu Filoteiu, pe cari i-a restituitu, cându erá staretiu la monastirea Nèmtiului.

Bibliotec'a impreuna cu alta avere a lui Dionisie s'a pretiuitu de tribunalulu la sum'a de 103,155 lei noi si s'a declaratulu de clironoma acestei averi o nepóta a lui din Transilvani'a anume Mariór'a Galesiu-Coman, fiic'a surorei lui Dionisie, Stanc'a, cáci acést'a din nenorocire nu lasase nici unu testamentu. Pe mormèntulu lui n'a pusu nimeni nici unu semnu comemorativu, asia cá curèndu nu are se se mai scie nici locul unde a fostu inmormèntatu.

Dionisie, precumu vedemu, a fostu unu barbatu insemnatu in clerulu romanu din véculu nostru. Elu n'a avutu vre o cultura sistematica si ingrijita, ci s'a formatu mai multu singuru prin talentele lui, prin iubirea catre sciintia si prin necontentia indeletnicire cu studiulu. Cultur'a lui erá enciclopedica si nu erá specialistu nici intr'unu ramu de sciintia; pana si in sciintiele teologice erá puçinu versatu. Cu tóte aceste elu a lucratu multu pe terenulu literaru, a iubitulu scól'a, o a dusu cu sine pretutindenea; n'a incetatu a indemná pre toti se invetie si se se lumineze, cá se póta la rëndulu loru si ei luminá pe altii. Mai cu séma pe cleru, calugari si preoti, n'a incetatu in tóta viétia de a-i indemna la invetiatura, cá la singurululu midiolocu de a puté impliní cu succesu misiunea loru de cultivatori si moralisatori ai poporului. Dionisie si-a fostu singuru siesi dascalu in privirea culturai intelectuale, pentru care, cu dreptulu putemu a-lu numí autodidactu. In privirea lucrariloru sale literarie, Dionisie nu se póte numí autoru in intielesulu propriu; elu este unu compilatoriu. Pe dènsulu 'lu putemu asemená cu unu lucratoriu arnicu, care alege si aduna ródele produse prin ostenelele altoru lucratori in ogórele literaturai nationale si mai alesu in vastele câmpii ale literaturai francese, pe cari róde le-a depusu in magazinulu publicu alu sciintiei nationale. 'Lu mai putemu asemená cu unu salachoru vrednicu, care muncesce tóta diu'a, carandu la edificiuulu celu nou materialulu adunatu de alti lucratori de mai dinainte.

Limb'a romana in scrierile lui Dionisie este simpla, usióra, intielésa, moderata in novari, formata dupre limb'a cartiloru bisericesci, si de aceea populara.

Dionisie a fostu si unu bunicelu predicatoru, judecandu despre midiolócele lui culturale. Stilulu prediceiloru lui este simplu, usioru; arare ori se intimpina in ele trasuri de arta ortografica; dar' se cetescu si se asculta nu fara placere. Afara de predicele publicate de dènsulu si de cari amu amintitu in acésta biografia a lui, Dionisie spune la insemnarea publicata de dènsulu, de care amu amintitu mai de multe ori, cá in anulu 1858 avea gat'a de tipariu „mai multu de 200 cuvinte panigirice funebre si la alte ocasiuni.“ Insa, spre parere de reu, aceste predice n'au esitu in publicitate, nici ce scie de mai esista undeva.

Sfarsindu descrierea vietiei si activitatiei acestui distinsu barbatu bisericescu alu Romaniei, dorescu cá elu se aiba multi imitatori in clerulu romanu, cari, daca nu mai multu, celu puçinu deocamdata se faca câtu a facutu Dionisie pe terenulu literaturai nationale.

Adausu de notitie bibliografice din seclulu XVII si XVIII.

(Incheere).

III.

Mai avemu la mana inca si unu altu productu literariu, carele de si este mai târdiu, de prin diumetatea a 2-a a seclului XVIII, totusi cá pre o raritate, care in càtu scimu noi afara de catechismu — la par. Vito Pelutio (Analect. p. 254—256) este cea mai vechie carte bisericesca tiparita cu litere inainte de Acatistulu lui Sam. Klain (1801) — ne-amu propusu a'lu face cunoscutu si pentru curiositatea, ce póte se o destepete cugetulu, cà óre-ce motivu a potutu provocá tiparirea acestei carticele, in care limb'a rom. ni-o presenta maestrulu strainu in vestmintu din materialu propriu, dar' croitu dupa forma *straina*, cu tipu atátu de expresivu, incátu ni s'ar para ca nici unui romànu — nu 'i-ar fi fostu cu putintia a observá cu mai incordata scrupulositate eufoni'a usitata pre la anulu 1769.

Ce este? Ne spune insusi titlulu càrtiei, pre care 'lu preitemu aci chiaru cu ortografi'a propria scriitorului, si dupace vomu reproduce din ea totu cu ortografi'a propria, vomu espune si ce ni-a fostu posibilu a eruá faća de dens'a, in sperare cà barbatii de sciintia si mai alesu betranii, cari au cunoscintia despre numele familiare de prin *Ungari'a*, séu dóra altii ajutati de pusetiunea locale, voru scí dá informatiuni, din cari amu puté cunósce mai deaprópe si motivulu aperarei, de si acest'a se spune incátu-va pre foli'a titularia. Intrég'a carte se estinde pre 38½ fol. paginate in quartu cu ceva mai micu decátu liturgieriulu nostru celu din 1807; lip-sescu inse 4 folie camu de càtra capetu dela pag. 67 pàna la 74 inclusivu.

Titululu càrtiei e:

„Evangeliu la toate duminics si szerbetorj peszte tot anul, karele ku èndemnàrea pre csinsztitej si szlevitej Doámnej consiliariczej Margaretej Tomeján szpre limbe Remlenászke au telmecsuit, si dirépt veszelia jej szufleczáske ku ortografie ungarászke la tipár au dát P. David Biro de la sfént Petru din rëndul piarisztilor. La Kolocza cu tipárul piarisztilor, la anul MDCCLXIX.“ — In dosulu titulaturei fac. 2 stà latinesce apoi romanesce cum urméza:

a) *Praefatiuncula ad lectionem evangelii.*

„Èn drágoszteá csa èntu Hrisztosz adunác si ku szèngsele luj csel preszkump reszkumperác kristiny, Evangelia pe asztezi rënduite — szkriszau szfènt Luka Evangelisztul la doazecs si unul de kap, la doazecs si cincs de sztih; kare szpre limbe Rëmenéaszke asa szau telmecsuit, ászkultác ku frike Dumnezejaszke.“

Dupa aceste urméza nemidiulocitu:

b) *Oratio ante concionem.*

„Vino Duhule szfènte, Duhule mèngeitórule, luminate Duhule vino! destápte, aprinde si ènflekuréste inima,

mintu, si vója nõásztre èntu drágoszta luj Dumnezeu! ènváczene pre noj; ka kuvètele, si poruncsile tele ènczelegènd, si pezènd viacza vákuluj sze mostenim. Amin. Tatel nosztru: Bukurete Mario.“

De aci incolo, dela pag. 3 in síru chronologicu dupa calendariulu apusènu se incepu evangeliile domineceloru si ale serbatoriloru incepèndu cu „Duminica I. Adventus Luc. 21 v. 25.“ adeca dominec'a 1-a in postu(lu Cra-ciunului). Printre evangeliile de dominec'a sunt intrepuse evangeliile serbatoriloru in síru chronologicu asiá, precum urméza un'a dupa alt'a. Pericopele evangeliiloru de dominec'a incéta pre pag. 54 cu evangeli'a din dominec'a XXIV etc. ultima post. Pentecosten (a 24-a dupa rosalie); pre paginile de aci incolo pàna la pag. 76 urméza éراسi numai pericope evangeliice de ale serbatoriloru, intre cari se afla evangeliie si pre dilele unoru sànti, ale càroru dile sunt numai „festa chori.“ Asiá la szfènt Andréj, la szfènt Thoma, la szfènt Maftia, la szfènt Iosif, la szfènt Adalbert — si se termina pre pag. 76 cu pericop'a evangeliica dela Luc'a 19. v. 1. „La zioá Bersericsej. In fine pre pag. 77—79 cu intrebari si respunsuri sunt tiparite formulele rituali indatinate la botezu si la cununia.

Titulii séu rubricile evangeliiloru de dominec'a sunt pusi numai latinesce. éra ai serbatoriloru latinesce si romanesce — tipariti cu litere cursive. Pericopele preste totu sunt mai scurte decátu cum se afla in evangeliile nõstre.

Cá probe reproducemu aci evangeli'a:

a) *Dominica III. Adventus. Ioan I. v. 19.*

Èn vreme acsaja: Trimisszere Zsidóvi den Jerusalem Preóc, si Levicz la Joán, ká szel èntrebe pre jel: tu csine jesty? Si au merturiszit, si nau tegeduit, si au merturiszit: ke nu szènt jeu Hrisztosz. Sèl èntrebare pre jel? Dare' cse? Ilie jesty tu? si zisze nu szènt. Prorok jesty tu? Si reszpunsze: Ba. Ziszere dirépt acsája luj: csine jesty? ka reszpunsz sze dem cselor, cse au trimisz pre noi? cse zics de tine ènsucz? Zisze: Jeusz glász sztrègetorul èn pusztie, èndereptác kálya Domnuluj, kum au zisz Iszaiá Prorokul. Si csej trimés, jerá dèntu fariszéj. Sèl èntrebare pre jel; si ziszere luj: Decsedár botéz, daké nu jesty tu Hrisztosz, nice Ilie, nice Prorokul? Reszpunsze lor Joán zèkènd: Jeu botéz cu ape'; jare èn mizslokul vosztru stetú, pre karele voj nu sticz. Acsela jeste, csel cse den napója meá va vení, Kárele èn nainta meá jeszte fekut: keruja jeu nusz vrednik, á deszlegá kurélele ènkelczemèntuluj luj, Acsestèa (acsé, stèa) èn Beftaniá szefekúre decsindèa de Jordán, unde jerá Joán botezènd.“

b) *In Epiphania Domini. Matt. 2. v. 1. „La Bobotez.“*

„Kènd szau neszkut Jszusz èn Viftleémul zsidovész èn zilele luj Jród kráju: Játe Mágyi dela reszerit au venit la Jerusztolim, zekènd: unde jeszte, cselá cse szau neszkut kráju zsidovilor? ke am vezút sztela lui szpre reszerit, si amu venit sze' ne ènkiném luj. Jare auzènd

Jród kráju, sze turburé, si tot Jeruszalimul ku jel. Si adunënd pre tocz..... kari kënd aszkultasze pre kraju, mérszere. Si jate sztela, kareâ au vezut la reszerit, mergsà en nainta lor, pené venind au sztetüt djasupra, unde jerá kokónul. Jare vezënd sztela sze bukuráre ku bukuríe máre fôarte. Si êntrënd en kászé, afláre kokónul ku Maria Májka lui, si kezënd sze' ênkináre lui, si deskizënd komóárele szále adúszere' luj dárure, àur, temêje, si zmirne'. Si reszpunsz luënd en szomn, sze' nusze' êntóárke' ketre' Jród, pren álte kále szau êntorsz en czára sza.“

c) *Dominica infra Octavam Epipha. Luc. 2. v. 42.*

„Kënd fu Jszusz de doiszprezecse ány, szuindusze jéj en Jeruszalim dupe' obicsául praznikuluj..... si nu luáre amínte perinczi luj. Jare gëndind á fi jel êntu csej ênpreúne keletorj, mérszere kale de o' zi,..... si zisze muma luj ketré jel: Fíule kecs fekus nôáe asá? Si jéj nu êncelezere' kuvëntul, káre grei ketre jéj..... Si Jszusz krestéá êntu êncelepczle, si vréme, si en dár la Dumnezeu, si la óámeny.“

d) *Dom. III post Epiphaniam Matt. 8 v. 1.*

Ên vreme acsája: kënd pogorésze Jszusz den munte, mérszere' dupe' jel glóate multe: si játé' un bubósz venindu sze ênkiná luj zikënd: Dóamne, de vej vrea, pocz me kureczi. Si tinzënd Jszusz mēna atínsze' pre jel zikënd vója mije: kureczestete. Si numaj dekēt isze' kureczi luj sztrékecsúnya. Si zisze luj Jszusz: kaute, némenuj sze' nu szpuj: {cse pásze', de te aráte' preotuluj,..... Jare' êntrënd en Kapérnaum, sze' apropié' ketre' jel un szutás..... nu szênt desztójník, sze' ênti szupt sztrásina mja..... Amin grejéjszk vóue, nu afláj atēte kredincze en Jzrail..... ke mulcz dela reszerit si dela apusz vor vení si sze' vor repeúszá ku Avram.... êntu êmpereczía cserurilor.... Si zisze szutasuluj: pásze, si kumaj krezut fie czie.....“

e) *Dom. VI. Epiph. Matt. 13. v. 31.*

„Ên vreme acsája: zisze' Jszusz glóatelor pilda acsasza: Aszemenáte' jeszte êmpereczia cserurilor greunczuluj de mustáru, karele loëndul omul lau szemenáte en agrul szeu: káre maj mik jeszte de tóate szemenczile: járe deka kréste maj mare de tóate legumile, si sze facse árbure, két sze víe paszerile cséruluj si szeleszlujéjszk en ramurile luj..... Deszkidevoj en pildje rósztul miéu, voj regei aszkunszele den ênceputul lumij.“

f) *Dom. in Septuagesima Matt. 20 v. 1.*

.... Aszemenea' jeszte êmpereczia cserurilor omuluj keszetoru, karele.... vezú pre álczi stënd en tērg.... mergsecz si voj en via mja, si cse va fi dirépt, voj da vóáe. Si jéj merszere, ke nime pre noj nau tokmit.... Kënd venire diréptacsája csei cse en al unszprezeceleá csász venísze, luare kete un dinar.... Jacz alteu, si pasze: Jare voj si csesztúj de apój sze' dau, ka si czíe.“

g) *Dom. III. Quadragesimae Luc. 11. v. 14*

Ên vreme acsája: Jerá Jszusz szkoczënd un drák, si acsela jerá mut.... Jare' de si szátana preszte szine

szau êmperczit, kum va sztá êmpereczía luj? ke zicsecz, ke' ku Veelzevúl skoczú jeu dracsi..... Járe' de ku dégetul luj Dumnézéu szkoczú drácsi, ku bune számé szoszítáu preszte voj êmpereczia luj Dumnezeu.“

h) *Dom. IV. Quadrages. Joan. 6. v. 1.*

Ên vreme acsája: sze' dusze' Jszusz decsinde de márja Galiléj.... Dirépt acsája sze' szuí en mēgure Jszusz..... Reszpunsze luj Filip: De dóáe szúte de bány pějny nu azsung lor, ka fieste kárele keté puczên sze' jéá.... jeszte un kopil aicsa, kárele áre csincs pějny de orzu si doj pésty: dár csesz acsesteá êntratécza?.... adunác cse au priszoszit szfermiturile, ká sze nu piáre.“

i) *Domin. Passionis Joan. 8. v. 46.*

.... Zsicsá Jszusz ketre glóátele zsidovilor: karele dentru voj me va musztrá pentru pekát?.... de va czine nestine kuvëntul mjéu.... Avraám Perintele vosztru szau bukurát: ka sze váze zúóá mja: vezú si sze bukuré'. Decs ziszere' zsidóvi ketre jel, cincszecs de ány enke' nu áj, si pre Avraám áj vezut?.... amin zik vóáe': maj nainte sze' fie' Avraám, jeú sênt.“

l) *Dom. Palmarum. Matt. 21. v. 1.*

.... ducsevecz la szátul, karele jeszte ênainta vóásztre, si numaj dekēt o aszine' legáte', si mēnzul ku já, deszlegác, si aducez mie..... Si adúszere' aszina si mēnzul, si puszeré' djasupra lor vesmintele széle.... Jare' alczi tejéa stélpurj den kopács, si asternéa pre kále.....

m) *Dom. Resurrectionis Marc. 16. v. 1. La Pastj.*

.... si Szalomía au kumperát unszorj, ká mergënd sze únge' pre Jszusz..... csine va prevéli nôáe piátra de pre usa mormëntului? si keutënd vezure' piátra reszturnáte si sze spemëntáre..... nu ve szpemëntarecz.... jate lokul undel puszeré pre jel.

n) *Feria II. Paschae Luc. 24. v. 13. A dóae zi de Pastj.*

.... Doj dēntu Ucsenicsi lui Js. mergsá êntracsájas zi êntrun szatél, karele jerá êndelungát sajzecs de sztadij den Jeruszalim.... Csesi neste mujérj dentru noi, karele nainta zuy fúre la mormënt, si nu aflënd trupul luj, venire' zikënd, ke' si vedére de êngserj sze fié vezút, karij zik pre jel a fi viu. Si mérszere uni dentru nój la mormënt si asá afláre', prekum mujérile ziszere', járe' pre jel nu lau aflát.... rēměj ku noj, kecs ketre' száre' jeszte, si szau plekát zióá.....

o) *Dom. III. Paschae Luc. 24. v. 36. A tréa zi de Pastj.*

.... Jare jej djedere luj o parte de péste si fág de miére.... ke asa szau kezút sze pácze' Hristosz. —

p) *Dom. infra Octavam Corporis Christi Luc. 14. v. 16.*

.... Si êncepúre' tocz êmpreúna a sze aperá. Csel dēntēju risze luj: Czárine am kumperát, sim trébuje sze' jész, széó vezu: rógute, szeme' ájbj mentuit. Si áltul zisze': perékj de bój kumperátam csincs, si mérg széj iszpitészku pre jéj: rogute ajbje' mentuit...“

r) *La Sz. Maria Magdalena Luc. 7. v. 36.*

.... Si játe ô mujére, kareâ jerá ën orás peke-tóáse'.... adusze' un alavásztru ku unszóáre.... Jszusz zisze' ketre jel: Szimone am czie óáre cse a zicse. Járe jel zisze: Envezetórule, zi: Doj detornics jera unui ëmprumutetorju: unu jerá detorju ku csincs szúte de bány, si altul cu csincszécs. Ne avënd jéj sze pletászke', liáu deruit amënduróra. Dáre' káre pre jel maj mult ëndregséste? Reszpunzënd Szimon zisze: párem ke csela, kuj maj mult au deruít. Járe' jel zisze luj: Dirépt zsu-dekás..... Véz acsászte mujére? ëntráju ën kásza teá, ape' picsóárelor mjele nu dedés; járe acsászta ku lakre'mi szpele' picsóárele mjele..... Szerutáre mie num dedés, járe' acsászta de kënd au ëntrát, nu sztétu a szerutá picsóárele mjele..... járe' acsászta ku unszóáre unsze'..... Járe' zisze ketre' mujére: kredincza ta te mentui, pásze ën pacse."

Din cele produse pâna ací onoratulu cetitoriu 'si va poté formá idee chiara despre limb'a si stilulu ce se afla in asta carte. Spre mai mare chiarificare adaugemu inca unele espresiuni si cuvinte.

„propoveduind botézul ën *jertecsúnya* pekatelor.“
„*emplúresze* zilele sze naszke“ „*nu ve temerecz*“
„ke neszku vóae asztéz Mentuitóru“ „majnainte pene' nu sze prinszésze jel ën pëntecse.“

„si reszerënd *szé uszke'*, ke nu aveá *revenydle*.“
„kreszkënd spini o *nyekáre* pre ja.“

„zi, ká piétrile acsésztèa pëny sze' fie“ „si preszte mëny *luátevor* sze' nu kumva potiknést de *piátre picsóru*“ „*Dute szátano*.“

„pe *nimen* nu vezúre“ „si *nimen* dentru voj me entrábe' „*va musztrá luméa de pekát*.“ Szundácz, si szeva deskide vóáe.“

„daka voj fiind rej, sticz *bune date* a' da fecsorilor vostri“ „*si kuvëntul enterind prin csele, cse urmá, szemne*.“

„cse káucz *aczpókul* ën okiul frateluj teu „*sze szkocz áskia*“ „*ke am aflát dráhma, kare pierdúszem*.“

„Prinszere' *mulczime mülte de péste*“ „*két numaj nu sze afundá*“, puczinéj *pestisorj*.“

„*Deregetóru, díregetoria*“. *Jacz szkriptura* ta si szkrie.“

Csela ce sze *ënalcze: plekászeva*“, „sze atínsze' de *szekertu*“ *stiutor de Legse*.“

„*neguczetoria*.“

„si sze umplú nunta de *óaszpécz*.“

„*ëndelungsestecz menia aszupra mine*.“

„alkuj jeszte kipul acsészta si szkriptura ce je pe jel? Dacz dare *ale luj keszáru* la keszáru“ „*ënkredete fáté*“, kredincza ta te mentui.“ *Vaj apleketóarelor ën-tracsele zile*.“

Járe' Jákov *neszku* pre Juda.“

„Veni Jszusz úsile fiind enkujáte si sztétú ën mizslok si zisze' pácse vóae.“

„Kecs me *vezús* pre mine, *Ftomo, krezús*.“

„si numele *vërgurij* Mária.... nu te teme Mario, ke' aflás mile la D.... ke' nu vá fi neputincósosz la *Dumnezéu tot kuvëntul*. „*Jeu szënt búcsumul viczej*.“

„ke jeu ëntru *Pertintele* si *Pertintele* ëntru mine jeszte“, „szelte' prunkul ku bukurie *ën pëntekul* mjeu.“

„Un óm pre nume *kemëndusze Zakeiu*.... maj marele mitarnicilor.... ke de sztát mik jerá.... ke' pre *akolëa jerá sze tréake*.... ke asztezi ën kásza teá misze *káde dea mënéa*.... si primi pre jel *bukurosz*.... *zsumetáte de avérule* mjele *Dóamne dau szurumánilor*, si de am *ënselat* pre csineva, ëntórk *ënpatruít* ke asztezi mentuireá kászej *acestia* sze feku: pentru *cse ké si jel ënkej fecsóru luj Avraam*.“ —

La capetulu evangelieloru pre trei feçie urméza sub rubric'a: „*Subnectuntur ea quae in sacramento baptismi et matrimonii lingua vernacula tractantur*.“

In ritu baptismi.

Sacerdos. Kum te kjáme?

Resp. *Patrin.* Adam, au Eva.

Sac. N. Lapezite de szatana?

Resp. *Patr.* Lápedume.

S. Si de tóáte lukrurile luj?

R. P. Lápedume.

S. Si de tóáte trufia luj?

R. P. Lápedume.

S. N Kréz ëntru Dumnezéu Tátel tot puternikul, feketóruul cseruluj, si pemëntuluj?

R. P. Kred.

S. N. Kréz ëntru Jszusz Hrisztósz unul fiul luj, Domnul nosztru neszku si pëczit?

R. P. Kred.

S. N. Kréz ëntru Duhul szfënt, Beszereke' szobornicsászke'; unirèa szfënczilor, jertaréa pekátelor, ënviarèa trupuluj, viacza vecsnike?

R. P. Kred.

Ad Babtisterium.

S. Jeszte prunkul botezát?

R. P. Ba. (Reliqua ut supra repetuntur).

In fine Sac. N. Véj szete botéz?

R. P. Voj.

In Ritu matrimonii.

Sac. Kum te kjáme?

Resp. *Sponsus.* Adam. *Sponsa* Eva.

Sac. N. Te ëntréb pe tine szpre Legsa ta kristi-nászke szpunem dirépt, óáre nu tjàj fegeduit kujva altúja la keszetorié afáre den kipul acseszt de csinszte N. N.? si óáre naj fegeduit kujva altúja, ke vej sze o primést de szoczié?.... de berbát?

Resp. *Spon.* Nu.

S. Vojést acceszt kip de csinszte.

Spons. Vojészék.

S. Věj szeo (szel-) primést de szoczié?

Sp. Voj.

S. Járes szpre legsa ta ěntrebuté pe tine, oáre nu jeszte ěntru voj cseva Rudení, kumneczíe, kumetrie, szau ált cseva, dirépt karele nacz putéá szeve ěmpreunácz la keszetorie?

Spons. Nu jeszte.

Ritulu acest'a se termina apoi cu juramentulu indatinatu, din care pentru scurtime punemu numai cuvintele preotului, lasându afara cuvintele responsorie corespundietorie ale sponsoru.

Formula Juramenti.

Sacerdos. Asa szete azúte Dumnezéu Maria Majka Precseszta si tocz sfénczi luj Dumnezéu. Ke acceszt kip de csinszte N. N. el (o) vojesty. Voind el (o) primést de szoczié. Dupe' rendujála lui Dumnezéu si szféntej Majkij Beszerécsij. Si ke pe jel (ja) nu vej pereszí. Pene' va czineá viacza ta si a luj (jej). Nicse la o nevéje. Asa sze te aszúte Dumnezeu. —

Terminându cu acestea descrierea cártiei, adaugemu ací si ce ne-a succesu a scí despre dens'a numai din intemplanre.

Cu fói'a magy. „*Magyar Allam*“, póte din norocirea cá-lu cetimu pre slujbe, de ce-i doriá la inima pre unii din Gherl'a in anii trecuti, — ni se trimise cá adausu „melléklet“ sub titululu „A kassai katholikus Convictus kérdésehez“ közli.... Zimándy Ignác. Budapest 1882“, un'a cóla tiparita, in care pre pag. 7 se dice: „Végre megemlitendő az Aradmegye közepén fekvő Szent-Anna mezővárosban Bibics Jakab udvari tanácsos özvegye *Tomeain* Margit által 254,742 forinttal alapított, s az alapítónó végrendeleti kívánalmának megfelelőleg 1778-ban a piaristák vezetésére bizott convictus.“ La aceste cuvinte in nota 1) dedesuptu stá scrisu: „A Csanád egyházmegyei levéltárban meglevő alapító levél ide vonatkozó része így hangzik: 1-mo „Siquidem plurimum me debere agnoscam patribus scholarum piarum provinciae hungaricae, et imprimis ex eodem ordine et provinciae memoriae patri Davidi Biró, qui viginti et amplius annis in spiritualibus et temporalibus, quantum ejus facultas admisit, mihi auxilio fuit, et cum ad hujus ordinis professores seu alumnos imprimis pertineat, juventutis in bonis moribus, et bonis artibus institutio, *Convictum huncce meum eorum curae, directioni, ac omnimodae... administrationi comitto*“ — s az alapító levél 3-ik pontjában ez áll: „Qui — juvenes — recipi petent, me quidem vivente apud me se se insinuabunt, post obitum vero meum semper apud inclytam universitatem comitatus Aradiensis, quae audito etiam patre rectore, vel regente S. Annensi, vel si praesens adsit, patre provinciali dicti ordinis, suscipiet, vel deliget suscipiendos.“ — Cele ce mai urméza, se referu la casulu de transferirea fundatiunei, de aceea le omitemu, insemnându numai, cá de si in

scrierea connumelui „Tomeján“ si „Tomeain“ s'ár paré a fi diferintia, din cele ce convinu — mai alesu cu referintia la „P. David Biro“ — identitatea e nedisputabila.

Aenobarbu.

Dissertatiune despre Detunat'a

ținuta in adunarea generala a despartimentului VII convocata la comun'a Albacu.

Marita adunare!

De se încérca reuvoitorii némului nostru a negá descendintia nóstra dela Romanii cei vechi, dela domnitorii lumei; déca tace acelu omu fricosu a o afirmá cu glasu mare, — voru documentá-o acést'a stâncile muntiloru, crestetele Carpatiloru, voru afirmá asertiunea cá: noi suntemu adeveratii fii ai legiuniloru lui Traianu.

Unu Unguru, facéndu excursiune prin muntii apuseni ai Ardélului, prin muntii lui Horea si Iancu, dupa ce se întórse la ai sei acasa si dupa ce'lu intrebara nescine, cá ce a vediutu elu mai importantu in caletoria sa, respunse:

„Detunat'a, Cetátya,
Verespatak Jovicza
Abrudbánya Marcella.“

Aceste patru lucruri atragea atentiunea tuturoru caletoriloru in acesti munti, in timpulu acél'a. Marcel'a din Abrudu trecea de o frumsetia prea rara; Joviti'a din Rosi'a erá unu omu proverbialu de avutu; Cetatea.... nu o cunoscú, se dice a fi un'a minune a naturei, in sínulu muntiloru, ér' Detunat'a e unu colosu, unu piscu, ridicatu chiaru cá din seninu, alta minune naturale! Marcel'a nu sciu déca mai traiesce, si déca dá, cine scie pe unde?! eu nu o amu cunoscutu, numai i-amu auditu de veste.*)

Joviti'a a repausatu de multu; nu crediu se mai visedie de tesaurii sei de odata, nu'si mai visitédia fodi-nele de auru, nu mai merge la steampuri, diace in cea mai perfecta amicitia, si in inediat'a apropiere a sermaniloru baiasi, ce-si luara adio dela lume, in fundulu unei mine, siliti de atare piétra rupta fára voi'a loru; elu e acolo, de unde a peritu tóta intristarea si suspinarea, tóta bucuri'a si sperantiele, elu e in mormentulu rece, unde glum'a trece. (Cetatea nu o cunoscú inca,**) ér' in vírfulu Detunatei fui in 30 Maiu a. c. prim'a-data. Calea, dela mine de acasa, pâna in vírfulu Detunatei 'mi rapí timpu de un'a óra, prea firesce mergéndu pedestru, cá pe la noi e permisu a ámblá pe diosu fia-cărui omu,

*) Acea anecdota abrudeana este mai vechia cá de ani cincideci, prin urmare ómeni din etatea DVóstra nici nascúti nu erau in dilele lui Joviti'a si ale Marcelei. Red.

***) E de-asupr'a Rosiei, prin urmare fórte aprópe de DVóstra. Red.

ce nu posiede cai. Amu plecatu punctu la 12 óre diu'a si la 1 óra dupa amédi amu fostu in vírfulu Detunátei. Nu voiu se Ve descriu calea, càci nime nu va cugetá cà amu mersu coboríndu si suíndu, séu — dupa cum se dice pe la noi — guríndu. M'amu gurítu deci in 30 Maiu pre „Piétra“, cà la noi, sub cuventulu piétra intielegu dreptu Detunát'a. Este adéca sciutu, cà Detunát'a e un'a piétra mare, uriasa, si deci nu mai dicu: me ducu la Detunát'a, ci cá Romanii cei vechi: mergu la cetate, intielegéndu dreptu Rom'a. Cumcà dealurilè si muntii nostri sunt de trei specii, o sciti DVóstra prea bine; si deci nu e necesariu a mai amintí, cà unii sunt verdi si iérn'a si vér'a. Aceia-su acoperiti cu bradi. Unii munti sunt verdi numai vér'a, ér' iérn'a-su negrii, acei'a-su acoperiti cu fagi, stejari s. a.; ér' unii munti sunt suri si iérn'a si vér'a, acei'a nu au vegetatiune, sunt sterili, neproductivi. Asiá este si Detunát'a in partea ei vestica. Din Buciumu-Siés'a merseram totu spre nordu $\frac{1}{2}$ óra, dupa aceea o luaramu dreptu spre ostu $\frac{1}{4}$ de óra, si ne aflaramu la petiórele Detunátei, de unde inse nu o vedeamu, de desimea bradiloru ce erá intre noi si ea. Noi (eu si consoçii de caletoria) eramu chiaru la marginea padurei, la fantàn'a lina, cu apa puçina. Ací beuramu si ne recoriramu si — hai la drumu. Mai mergemu càti-va pasi spre ostu, apoi apucaramu ér' spre nordu si astufeliu o incongiuraramu cá pre un'a fortaréia. Si eramu siliti a o incongiurá, de óre-ce numai pre partea ei nordica se póte suí cineva pre „piétra.“ Esi dar' baiate pre trepte pàna in vírfulu ei, dar' vedi se nu te scapi, si fiindu in vírfu, privesce in tóte pàrtile; spre nordu bradi tineri si cararea pre carea cobóra cei ce se si suie; spre vestu . . . nu priviti spre vestu, se ve tína D-dieu! cà-ci acei ce v'ati perde presentia, ati avea de a face esperienti'a fizicale, cumu-cà: corpurile cadu tóte in josu, cele solide si fluide, si cu càtu e mai inaltu punctulu de unde purcede unu corpu, cu atátu e mai mare repediunea cu care cade, si cu atátu, déca corpulu cadietoriu e unu ce viu, se póte periclitá mai tare. Vai de cei ce cadu de susu! multi nu s'ar urcá asiá susu, déca si-ar aduce aminte de dical'a: „Nu-i suisiu, fàra coborisiu.“ Si puçini suntu in lumea acést'a, cari se cobóra totu asiá de bucuros precumu s'au suitu. La Detunát'a insa nu e asiá, acolo déca esci in vèrfulu ei, déca-ti arunci privirea in partea ei vestica, atunci dai de unu abisu . . . si, abia astepti a te vedea fericitu josu, pre unde ai urcatu. Inchipuiti-ve a fi in vèrfulu unuí muru, inaltu cá de 30 orgii, si lungu cá de 100, si atunci veti avea portretulu, séu mai bine, umbr'a portretului vestitei *Detunát'a*. Pétr'a, din care apare a fi edificata, e basaltu in figurile celea mai regulate. Cutile, ce-su un'a lãnga alt'a, si totusi despartite prin intervale pline cu aeru, de câte 1 m. m., nu-su mai gróse de câte 0.5 metri la un'a façia, si nice mai lungi de . . . lungimea nu se póte mesurá cu precisiune. De asupr'a fiindu, nu vedi colosulu pre care stai, ci cu atátu vedi mai bine abisulu, ce te astépta daca ai gresí unu pasu micu. Dar' apoi cu atátu apare mai imposantu, privitu de josu, din poeniti'a ce se intinde intre bradi si bas'a

Detunátei. De ací apare, cá si càndu bas'a ar forma-o vre-o câte-v'a mii de arbori, trunchi ciopliti in 4, 5 si 6 feçe, pusi simetrice unulu pre altulu, in directiune dela vestu spre ostu. Preste ei aparu nesce colonne situate perpendicularu pre basa, lungi camu de 10 stenjini, si stau unulu lãnga altulu, cu capetele inclinate cevasi spre vestu; aparu cá unu siru de jucatori, facéndu unu complimentu càtra vestu, ér' in spate tinéndu colosulu. Preste acesti stàlpi vinu ér' bårne de basaltu, cá si cumu aru fi bårne sau grindu totu cá cele din base. Bårnele acesce ér' sunt gramadite vr'o 100 de rënduri un'a preste alt'a, inclinate fiindu cevasi, cu capetele de spre ostu in josu. Trunchii din basa, stàlpii si bårnele de asupr'a, sunt din un'a si aceasi pétra, de *basaltu*, suria, fórte tare. S'ar potea folosi cu celu mai stralucitu succesu la pavarea stradelor, la trepte, cá stàlpi si parcané la edificii; se potu netedí bine, ci cu greu mare, cà-ce mass'a e fórte tare. Dela Detunát'a spre sudu-ostu, cale de $\frac{1}{2}$ óra mai este un'a ridicatura, camu din asemenea materia cá si Detunát'a, ci nu apare atátu de mare, increscuta fiindu cu arbori; acést'a se numesce *Flocós'a*. Sunt deci dóue Detunate: stàncósa si flocósa.

Se deschidemu inse Istori'a, care e imprimata de tipografi'a mitologica a poporului nostru, in creerii lui. Ea ne pastrà legendele urmatóre:

1. Detunát'a a fostu de càndu lumea. Ea e facuta de màna omenésca, màni de uriasi, si din materialu de lemnu. Urditori'a ei a fostu o féta de uriasiu. Ea mai avea o sora; ambele se pusera pe lucru, si un'a edificá „Detunát'a stàncósa“, ér' alt'a „Detunát'a flocósa.“ Si un'a si alt'a lucrara barbatesce, dar' deodata, càndu erau mai gat'a, dise un'a dintre ele: sora! gat'a vei fi tu pe Sambata sér'a cu cetatea ta? Intrebat'a respunse: „De va voi D-dieu, asiá cugetu cà voiu fi gat'a; dar' tu? Eu, dise ceealalta, ori va voi D-dieu, ori nu totu o gatu. Dar' vení Sambata sér'a, Detunát'a stàncósa erá gat'a, cetate de lemnu, frumósa, luminósa, pàna la ceriu de inalta, cumu numai la uriasi s'a potutu vedea. Ceealalta sora nu-si potù gatá cetatea, din cauza cà lucrandu fàra ajutoriulu lui D-dieu, ce facea diu'a se surpá nóptea. Din ast'a cauza maniata fórte pe sorus'a, din pisma si resbunare a luat unu bolovanu mare, càtu unu dealu, si a trasnitu in cetatea pompósa a sorei sale cu elu, in càtu aceea scuturandu-se din temelia s'a ruinatu si a cadiutu multu din ea, dupa aceea s'a si prefacutu in pétra, precumu se vede. Se ne ferimu cá se nu maniamu pe fete.

Se pare insa cà acésta legenda nu se prea póte aplicá la *Detunát'a*; cà-ce prea sémena cu ceea a *Orlei* si *Retezatului* din valea Hatiegului; precumu vomu vedea indata.

2. Alta legenda, si acést'a mi se pare cà se póte aplica mai bine ací — e urmatórea:

Unu jidovu a voitu se-si face cetate mare si pu-ternica ací. A si inceputu la lucru, dar' acést'a s'a intèmplatu fórte de multu, pre càndu erau si Jidovii uriasi. S'a pusu deci Jidovulu uriasiu la lucru, si a lucratu, si

a lucratu, pàna erá la ceriu, dar' in ceriu nu potù intrá cà-ce pelea (bolt'a) ceriului e fòrte tare; deci trebuiú se sfrederésca bolt'a ceriului déca voiá a se urcá acolo spre a face „chisligu“ (negotiu). Sfrederu nu avea la îndemana. Tramite deci pre femeia sa pre Ruchal'a josu dupa sfrederu. Aceea a mersu in josu, cumu a mersu, cu greu mare, dar' cându fu la suisiu se obosí fòrte, cà-ce erá împovarata. Deci suindu ea cu greu mare, cându o mai parasiau poterile incepù a blastemá: Darcar' D-dieu se te prapadesci si se te faci stanu de pétra! Si atunci paf! unu trãsnetu in cetate, tóta o ruinéza pàna aprópe de temelia si se preface in pétra, precumu se vede; cà-ce si Jidovulu din lemnu o facuse.

3. Alta legenda dice, cà Detunat'a e facuta totu de o féta de uriasiu, si dupa ce a fostu gat'a, a voitu a se suí in vèrfulu ei, ci nu pre trepte, pre din launtru, ci pe din afara, calare pre un'a pajura. Se pune deci calare pre pajura, si pune merinde pajurei unu bou friptu si un'a bute cu vinu. Incepe pajur'a se se inaltie si — unde flamandiá — i totu dá din carnea de bou de mancare si din bute o adapá. Dar' pajur'a avea dóue capete, si deci mancá fòrte multu, pàna ce-si gatá tóta merindea, inainte de a potea ajunge cu fét'a de uriasiu pàna in vèrfulu cetatiei, cà si cetatea — dreptu cà erá pàna sub bolt'a ceriului de inalta. Incepura a parasí poterile pe biat'a pajura, dupa ce-'si gatá nutremèntulu, de si erá nesdravena. Cu càtu o parasiau puterile, cu atát'a venea, adeca cadeá totu mai repede in josu. Fét'a de uriasiu, in desperarea sa, vediendu-se cadiendu dela un'a inaltime atátu de mare, incepù a strigá si a blastemá din spatele pajurei: Tune-te D-dieu cetate, si se te faca stanu de pétra! Rug'a'i fu ascultata. Cându cadiù ea cu pajur'a josu si se prefacea prafu si cenusia, cetatea inca se prefacù in pétra si unu tunetu o nimerí atátu de bine, de remase numai càtu se vede. Detunat'a i-a remasu numele. Se ne padimu, se nu cademu in blastemu de féta mare!

De ací se vede cà tóte legendele sustínu, cà odata acelea cutí (gresii) de pétra au fostu bårne de lemnu, cà-ci adeca ele semena fòrte cu lemnele cioplite in mai multe feçie. E in sa adeverata minune a naturei, si se vede cà la inceputu a fostu cu multu mai mare decâtu adi, cà-ce derimaturile cadiute din ea, sunt fòrte multe in partea sudica si sudvestica, dela ea cale de ½ óra, cari tóte, se vedu limpede a fi din pétra de a Detunatei, care va fi cadiutu chiar din vèrfulu ei, in deosebite timpuri. Detunat'a merita se fia cercetata de ori-care amicu alu fenomenelòru in natura, si nu fàra cauza o si cauta atàti streini in totu anulu. Mai e ceva de insemnatu. Intipuindu-si vulgulu cà Detunat'a e facuta de uriasiu, Intipuindu-si cà aceia au fostu ómeni — pre càtu de tari, pre atátu si de avuti, elu judeca si crede, cà dupa acei uriasii au si remasu averi colosale, buti cu galbini, si deci, unii din cei mai lesne credietori si doritori de averi càscigate pe puf, incepura a cautá comori in ea, facèndu sapatu in partea ei ostica. Eu nu amu vediutu sapatu de acelea, numai amu auditu cà sunt; dar' prea firesce, nu afara decâtu stanci si ér' stanci.

Unii compatrioti cari o cercetara, voira a o botezá dupa spiritulu timpului, dându-i nume modernu de *Jokai szirt*, altii *Villám-vert*; ci biét'a Detunata nu primí nume streine, refusá a'si luá nume modernu, sciindu-se din mosi de stramosi totu romana adeverata. Vedeti — me rogu, ea dà esemplu Romaniloru a nu se falí cu nume streine, ci a le refusá categorice; ea ne da esemplu cà se ne tînemu numele celu adeveratu romanescu, déca voimu se ne cunósca lumea de ómeni cu caracteru. E dreptu cà nemuscata de ascutítulu dinte alu neinduratului timpu, nu a remasu nece ea, trebuiá se o umilésca, cà-ce se prea inaltiasa; dar' ei ce-i pasa, totu sta susu si privesce spre apusu, tînèndu *colosulu* in spate. Ea ne face atenti a priví bradii din giurulu ei, si numai càtu nu póte dice: „Traiti si voi — Romani — in unire cà brazii Carpatiloru, de voiti fericire, cà desbinarile sunt inceputulu nefericirei chiaru asiá precumu concordia, unirea, bas'a fericirei. Asiá par' cà ne spune Detunat'a in limb'a sa misterioasa, aducèndu-ne aminte vorbele poetului Andreiu Muresianu.

Unu tata din vechime, Romanu de-alu nostru sànge, Vediendu cà o se móra, chiamá pre fii la patu.
Pre unulu càte unulu l'a pusu se cerce a frànge
Manunchiulu de vergutie plapande, ce le-a datu.
S'apuca celu mai mare, dar' vede cà nu póte,
Alu doilea pasiesce si altulu dupa elu
Cercandu-si fie-care — puterile mai tóte...
Betranulu tata-n fine scóte unu ramurelu,
Ilu dà celui mai tineru, si-lu frànse cu 'nlesnire.
Asemenea urmédia si ceialalti copii.
Vedeti, le dice tatalu, traindu voi in unire,
Ve-ti fi pururea-n stare a dá pieptu si cu mii!

Se dice, cà unu satènu se duse odata in o padurè se-si ia lemne de casa. Dar' ast'a fu de multu, fu in timpulu cându toporulu nu avea códa, nu avea toporiste. Tufarii, arborii mai tineri se implura de gróza cându vediura pre satènu cu toporulu in màna; toti tremurau de frica, plangéu si se vaietau: „Fratiloru, se ne gatimu de mórte, cà e ací omulu cu toporulu, doi inimici neimpacati ai némului nostru. Dar' unu goronu mare, betranu, grosu, cu minte si plecatu de patienii -i intrebà: Are acelu omu si vre-unu lemnu de a le nóstre, cá se-i ajute, ori numai ferulu e? Nu este, -i respundu tufanii. F'i-ti dar' pre pace, le dise loru betranulu, cà-ci omulu cu toporulu nu ne póte face nice un'a stricaciune, decâtu va obosí indesiertu. Si avù dreptate betranulu, cà-ci omulu incepù a sluti padurea dându in drépt'a si in stàng'a fàra nice-unu sporiu si in fine merse cu buzele imflata acasa fàra isprava. Dar' dupa-ce puse o códa tare de lemnu la toporu, atunci mergèndu in padure facù mari stricaciuni. Asiá e si cu noi. Mai àntàiu de tóte dara se vedemu a nu ne face códa la toporulu streinului, cà streinulu, se fia càtu de reutaciosu, fàra de unulu din ai nostrii puçinu reu ne póte face. Concordia, unirea in spiritu, fidelitatea nefatiarita, unirea in simtiri, umeru la umeru, acestiá sunt agiutatorii nostrii, aceste sunt demne de noi!

Me camu departaiu de Detunat'a, se me mai apropiu puçinu de ea. Amu disu, cà mitologi'a sustine cà

e de lemn si că o facura uriasii. Că de ce se dice a fi Detunat'a facuta de lemn, 'mi luaiu libertate a spune dejă. Se me incercu a vorbi ceva despre uriasi. Mitologi'a grecésca e plina de uriasi, giganti, ciclopi, minotauri si alte bazonii. Cu cultur'a grecésca trebuí se tréca la Romani si mitologi'a gréca — déca e vorb'a că Romanii primira cultur'a dela Greci si că limb'a latina se perfectonă sub influinti'a limbei grecesci. Asiá se si întempla. Romanii cei vechi, domnitorii lunei, stramosii nostrii, primira o buna portiune de mitologia grecésca si o mai cultivara, ajutati fiindu de fantasi'a loru cea via, ce-si luă sborulu liberu in bland'a clima a Italiei. Romanii cei vechi avéu atâtea dieitati si fiintie mitologice, câte trebuintie si obiecte cunosceau; lupt'a si pacea, foculu si ap'a, iubirea si ur'a, amicitia si inamicitia, mancarea si beutur'a, totu ce esista si cunoscea ei, plante, animale, corpuri ceresci si pamentesci 'si avéu dieitatile proprii la Romanii cei vechi. Ei, bine, monstree acei puternici, pre cari si-i avéu firesce numai in fantasia, ei îi cugetau că nesce fiintie omnipotente, cari sunt causatorii minuniloru ce le vedemu in lume. Monstreloru li se ascriá ridicarea unoru cetati, ba póte fi déluri si munti. Noi scimu inse, că din tóte cetatile imperatiei romane marele imperatu Traianu au adusu colonii in Daci'a, pre la anulu 105 d. Chr., dupa ce infranse totalu puterea bellicosului Decebalu, regele Daciloru. Cu coloniile romane, de sine se intielege că trebuí se vina si cultur'a romana, cu tóte meritele si scaderile ce le va fi avutu. Astfeliu, cu colonii romani veni aci si credinti'a superstitioasa despre uriasi si monstree, cari au facutu multe minuni in Daci'a lui Traianu. Urlea si Retezatulu, din valea Hatiegului, 2 munti mari, celu dintaiu langa Hatiegu si in linia drépta spre resaritu dela fost'a Ulpia Traiana, alu doilea, unu munte spre sud-ostu dela Ulpia Traiana, inca sunt productele a dóue fete de uriasiu. Se dice adeca, că erau dóue sorori, fete ale unui uriasiu; ambele voira a-si face câte o cetate. Un'a incepù cu ajutoriulu lui D-dieu, si erá mai se finésca; cealalta, cându incepù, nu dise: „Dómne ajuta-mi.“ Cându fu cátra finea septemanei intrebà un'a: Sora, fi-vei tu gat'a cu cetatea pre Domineca deminétia? Soru-sa'i respunse: „De va voi D-dieu, eu asiá cugetu că dá; dar' tu? Eu, respunse cealalta: ori va voi, ori bá, totu o gatu. Ce se vedi inse:

Diu'a ce lucrá
Nóptea se surpá,
Si'n desiertu lucrá,
Că se urluia.

Cându Domineca deminétia, cetatea sororei religiose, morale, fu gat'a, a celei fara fric'a lui Dumnedieu — bá. Cést'a, de mania a luat unu fieru de plugu si cu atát'a repediune l'a aruncatu, in cátu a retezatu cetatea sororei sale din temelia. In loculu cetatei retezate, este muntele Retezatulu, ér' in loculu, unde in dar' lucrá fét'a cea nereligioasa la cetate, că se totu urluia, se totu surupá, e adi délulu Urlea séu Orlea. Éta deci că nu numai Detunat'a e facuta de uriasi, ci si Orlea si Retezatulu.

Se ne intipuiamu, me rogu, că suntemu in Blasiu; se ne intipuiamu apoi, că trece un'a linia din Blasiu dreptu spre nordu. Se mergemu totu pre lini'a aceea, si déca vomu trece Ternav'a mica si Muresiulu, se nu ne oprimu, ci se inaintamu dreptu spre nordu până damu de Somesiulu mare; se-lu trecemu si pre acel'a! Suntemu in siesulu Somesiului mare, din susu de Desiu. Se mergemu totu pe lini'a apucata dreptu spre nordu si damu de dealulu Ciceu, in vârfulu carui'a se vedu ruinele castelului Ciceu, care in anulu 1468 ilu doná Mathea Corvinulu Huniade, regele Ungariei, lui Stefanu celu mare domnulu Moldaviei, si care mai stá pe la anulu 1601, cându se scuti acolo Petru Raresiu cu famili'a sa in contr'a inamiciloru. Óre Ciceulu cine se-lu fi facutu? Voiti respunse, intrebati pre ómenii din satele vecine, pre Corabiani, Giurgesceni, Batiani si Reteгани, si voru respunde de siguru că uriasii! Nu numai Ciceulu e productu alu uriasiloru, ci si fontan'a cea minunata in forma oblunga ce-i langa elu, sapata totu in stanu de pétra pana in fundu, unde au datu de apa, că la 56 metree afunda; ba si fontanei celei cu apa prea buna din *Cusdrion'a* inca-i adusera uriasii ap'a din Ciceu, că se aiba unde bea, cându vinu din tergu dela Clusiu, că ei punéu ól'a cu apa la focu, apoi plecau in Clusiu dupa sita spre a'si cerne fain'a de mamaliga, si venindu se abatéu prin Ocn'a Desiului dupa sare, si inca nu incepea ap'a a fierbe, până ce erau reintorsi dela Clusiu si Ocn'a. Firesce că uriasii erau, pre cátu de mari si tari, pre atátu si de sprinteni. Cându se sfarsiá véculu uriasiloru, remase in Ciceu un'a familia de uriasi. In un'a di — se dice — că o féta a uriasiuului au esitu la preamblare pre sub vile Retégului. Acolea au aflatu unu plugu cu siése boi arandu, plugariulu tinédu de córne, ér' poganiciulu maná boii. Plugarii insa erau ómeni de statur'a nóstra. Ce facu fét'a de uriasiu? Luá frumusiulu plugulu, cu boii, cu plugariulu si poganiciulu in siurtiu si-i duse in Ciceu, la tatalu seu dicédu: Uite, tata, ce vermuleti scurma pamentulu! Dute — drag'a tatei — dise intieptulu uriasiu, si du vermuletii acestia de unde i-ai adusu, că acestia voru mosteni pamentulu; véculu nostru a trecutu! Va veni timpulu, cându 10 ómeni de acestia, voru imblati intr'unu cuptoriu de coptu pane. Si s'a.intemplatu dice poporulu, că uriasii au peritu, ér' noi, cesti de acumu, suntemu numai cá vermuletii pre langa ei.

Vedeti, me rogu, că credinti'a despre esistinti'a de odata a uriasiloru, esiste in poporulu nostru, in tóte partile, pre unde ilu arunca sórtea. Se pastramu cu scumpetate aceste traditiuni mitologice, ereditate dela strabunii nostrii cei victoriosi; se le pastramu si plantamu in copiii nostrii nefalsificate, spunédu-le inse, că atari fiintie monstruóse nu-au esistatu nici odata in realitate, ci numai in fantasi'a popóreloru vechi — pagáne.

Buciumu-Siés'a, 5 Iuliu 1882.

I. Popu Reteganulu.

Cuvente stravechi grecesci in limb'a nóstra.

Acumia, pre cându in academi'a romana se luara din nou in discussiune cele doue cestiuni ardieterie, adeca lexicografi'a si ortografi'a limbei nóstre, pàna la publicarea acteloru ei, care de regula intàrdia in fia-care anu cu lucrurile, une-ori cu anulu intregu, e bine cá se ne ocupamu si noi incai cu unele cestiuni de a dou'a ordine, inse de importantia.

Sunt multi ani de când se observa, cà literatii cei domnati de o aversiune nu totu-déun'a justificata asupr'a slavismului, in zelulu loru de puristi fugu si de cuventele care loru li se paru slave numai din cauza, cà in lipsa de cunoscinti'a altoru limbi nu cunoscu originea comuna a multoru cuvente, anume din limb'a elina vechia, din care au trecutu atàtu in limb'a nóstra, càtu si in unele dialecte slave si de care nu vomu scapà nici unii, dara nici nu avemu trebuintia se scapamu. Au limbile vechi elin'a si latin'a nu au esitu din aceeasi tulpina? Nici se uitamu, cà acestea doue limbi au statu alaturea si au fostu in usu in imperiulu bizantinu pàna in secolulu alu VII-lea, precum si cà dela crestinarea lui Constantinu I pàna la crestinarea slaviloru in vre-o 400 de ani locuitorii romani ai Daciei au statu in necurmata comunicatiune cu imperiulu acela, nu numai pe terenulu religiosu, ci si in comerciulu, cá si astadi, cum si pe celelalte. Acestea si alte ratiuni au indemnatu pe octogenariulu dn. profesorulu pensionatu G. Ioanid din Bucuresci, auctoru alu vastulu dictionariulu elino-romanescu, cá la o dissertatiune a sa publicata in 1882 despre „*Originea limbei daco-romane in strinsa afinitate cu limb'a pelasgo-elenica si asupr'a alfabetulu foneticu in loculu celui radicalu*“ se adaoge si unu vocabulariu, pe care'lu adaosese si la lexiconulu seu.

Fàra a voi se ne dimittemu in discussiunea critica a dissertatiunei dsale ortografice, la care incapu vorbe multe, ne permittemu a reproduce vocabulariulu venerabilulu betranu, cu care credemu cà ne vomu face unu bunu servitiu la toti acei ce nu cunóscemu perfectu limb'a elina.

Vocabulariu alfabeticu

de vorbe daco-romane trase din Pelasgo-Elenice.

Roman.	Elin.	Latin.
ȳbanosu	Ἐβενος	Ebenus
ȳiasma	Ἁγίασμα	
Agonisescu	Ἀγωνίζομαι *	
Agurida	Ἄωρον (necoptu)	
Aeru	Ἄηρ	Aer
Azima	Ἄζυμος	
Acu	Ἄκος	

* In figurata semnificatie din ἀγών, lupta, prin munca me capatuescu de cele trebuincióse, de unde si agoniséla, ce este càstigatu prin munca. G. I.

Roman.	Elin.	Latin.
Albastru	Ἀλάβασρος	Alabaster
Albu	Ἄλφος	Albus
Alegu	Ἄλεγω	
Alinezu	Γαληνίζο	
Alife	Ἄλοιφή	
Altu	Ἄλλος	Aius, Alter
Ambe	Ἄμφω	Ambo, Ambae
Amvonu	Ἄμβων	
Anasonu	Ἄνισον	
Anatema	Ἀνάθεμα	Anatema
Anginara	Κινάρα	Cinara
Auru	Ἄυρον	Aurum
Argatu	Ἐργάτης	
Ardicu	Ἄρδην (din αἶριο)	
Argintu	Ἄργυρος	Argentum
Aru	Ἄρόω	Aro
Asilu (nesiluitu)	Ἄσυλον	Asilum
Aflu	Ἄλφω	
B.		
Baba	Βαυβώ	
Balantia	Φάλαγξ	
Barbaru	Βάρβαρος	Barbarus
Biserica	Βασιλική	Basilica
Blastemu	Βλασφημία	Blasfemia (si verbu)
Blastemu	Βλασφημῶ	Blasfemo
Bletiu	Βλαισός seu πλαισός	Blaesus
Blandarau	Βλαδαρός	
Bombanescu	Βομβῆω	Bomhum
Botezu	Βαπτίζω	Baptizo
Busuiocu	Βασιλικός	
Bou	Βόος-οῦς	Bos
Bute	Βούτη si Βούτις-τιον	Buttis
Bufnitia	Βούφος	Bubo
C.		
Ceapa	Κάπιον	Caepa
Ceara	Κηρός	Cera
Ceresiu	Κέρασός	Cerasus
Cereasia	Κερασίον	Cerasum
Cercu	Κίρκος	Circus
Cimbru	Θύμβρα	Thymbra
Cicóre	Κιχώριον	Cichorium
Cirada	Σειράς	
Ciulu	Κυλλός (Κυλλός τὰ ὦτα, ciulu de urechi)	
Ciocanu	Τυκάνη	
D.		
Danie	Δάνος	Donum
Daru	Δῶρων	
Dafinu	Δάφνη	
Depanu	Δήννημι	
Desu	Δασός	Densus
De	Δή (in sensu ironicu, „ἵνα δὴ ἐλευθῆροι ᾦσι“ Plat. ka, de, se fia liberi)	
Dimie	Δίμιτος *)	
Doue	Δύω seu δύο	Duo

*) Panura grósa de lana.

<u>Roman.</u>	<u>Elin.</u>	<u>Latin.</u>	<u>Roman.</u>	<u>Elin.</u>	<u>Latin.</u>
Dracu	<i>Δρακων</i>	Draco	Gâlca	<i>Γάγγλιον</i>	
Dramu	<i>Δραχμή</i>	Drachma	Glóta (figurat.)	<i>Γλωττα</i>	
Drigu	<i>Δρύτη</i>		Graiu	<i>Γῆρας</i>	
Drumu	<i>Δρόμος</i>		Graiescu	<i>Γηρύομαι *</i>	
Dusimanu	<i>Δυσμενής</i>			H.	
Dainosu séu dai-nitoriu	<i>Δηναῖος</i>		Haosu	<i>Χάος</i>	Chaos
	E.		Haru (de unde)	<i>Ἡάρις (de unde)</i>	
Eu	<i>Ἐγώ</i>	Ego	Harazescu	<i>Ἡαρίζομαι</i>	
Epure	<i>Ἄπορις</i>	Lepus	Harthie	<i>Χαρτιον</i>	Charta si chartula
Eresu	<i>Ἄιρεσις</i>	Haeresis	Hora si horu	<i>Χορός</i>	Chorus
Ereticu	<i>Ἄιρετικὸς</i>	Hoereticus		I.	
Erou	<i>Ἡρώς</i>	Heros	Iadu	<i>Ἄιδης, Ἄδης</i>	
Eteru	<i>Ἄιθήρ</i>	Aether	Economu	<i>Ἄοικονόμος</i>	Economus
Eftinu	<i>Ἐθθηνής (de unde)</i>		Instinctu	<i>Ἄενζικτον</i>	Instinctus
Eftinatate	<i>Ἐθθήνεια</i>		Isma	<i>Ἄδύοσμον</i>	
	F.			K.	
Fagu	<i>Φαγὸς</i>	Fagus	Kalapodu	<i>Καλαπόδιον</i>	
Fama	<i>Φά(ή)μα(η)</i>	Fama	Kale	<i>Κέλευθος</i>	
Fanaru (felinaru)	<i>Φανάριον</i>		Kalu	<i>Κέλης</i>	
Farmecu	<i>Φάρμακον</i>	Pharmacum	Kalípu	<i>Καλάπυς</i>	
Fasole	<i>Φασόλος, φασηλος</i>	Phaseolus	Kaminu	<i>Κάμινος</i>	Caminus
Fetu	<i>Φίτω, din</i>		Kandela	<i>Κανδήλα</i>	Candela
Fetu	<i>Φίτυ</i>	Foetus	Kaponu	<i>Κάπων</i>	Capo
Fatia	<i>Φάσος</i>	Facies	Kapu	<i>Κύβη</i>	Caput
Feara	<i>Φήρ</i>	Fera	Karu	<i>Κάρρον</i>	Carrhus
Felonu	<i>Φελόνιον</i>		Karte	<i>Χάρτης</i>	Charta
Felu	<i>Φύλον</i>		Kardamu	<i>Κάρδαμον</i>	
Fleacu	<i>Φλύαξ, -ακος</i>		Karacteru	<i>Χαρακτήρ</i>	Character
Flegma	<i>Φλέγμα</i>		Kascu	<i>Ἡάσκω</i>	
Folosu	<i>Ἄοφελος</i>		Kastoru	<i>Κάσωρ</i>	Castor
Forma	<i>Μορφή</i>	Forma	Kastronu	<i>Γαστρὸν</i>	
Frate	<i>Φρατήρ</i>	Frater	Kataroiu, guturaiu	<i>Κατάρροος-ος</i>	Catarrhus
Frigu	<i>Φρικος séu φίγος</i>	Frigus	Kivernisescu	<i>Κυβερνώ (de unde)</i>	
Frigu (verbu)	<i>Φρύγω</i>	Frigo	Kiverniséla	<i>Κυβέρνησις</i>	
Frica	<i>Φρίκη</i>		Kiparisu	<i>Κυπάρισσος</i>	Cupressus
Frumosu	<i>Μορφήεις</i>	Formosus	Kípu	<i>Τυπος</i>	Typus
Fugu	<i>Φύγω = φέυγω</i>	Fugio (de unde)	Klistiru	<i>Κλυσηρ</i>	Clyster
Fuga	<i>Φυγή</i>	Fuga	Kóda	<i>Κοδδα</i>	Cauda
Fundu	<i>Βενθος</i>	Fundus	Kóla (de harthie)	<i>Κῶλον</i>	
Furu (hotiu)	<i>Φώρ</i>	Fur	Kóma	<i>Κῶμη</i>	Coma
Farímu	<i>Φάρω</i>		Kovrigu	<i>Κόλλιξ-ικος-ίκιον</i>	
	G.		Koliba	<i>Καλύβη</i>	
Gangrena	<i>Γάγγραινα</i>		Koliva	<i>Κόλλυβον</i>	
Gebosu	<i>Κυβὸς séu ὑβὸς</i>	Gibbus	Kolivie	<i>Κλωβίον</i>	
Gimbiru	<i>Κύπειρον</i>	Cyperus	Kolica	<i>Κωλική</i>	
Giumu	<i>Κεκέμιον</i>	Cucuma	Koróna	<i>Χορωνὸς</i>	Corona
Giunie	<i>Γωνία</i>		Kositoru	<i>Κασσίτερος</i>	
Glafu	<i>Γλάφυ</i>		Kotetiu	<i>Κόττος (Kocosiu) sau Κόττα (gaina).</i>	
Glastra	<i>Γάστρα</i>		Kucu	<i>Κόκκυξ</i>	Cuculus
Grasu	<i>Γράσος, Γράσσ</i>		Kukuvaie	<i>Κικκάβη</i>	
Guvernezu	<i>Κυβερνώ</i>	Guberno	Kulegu	<i>Ευλλέγω</i>	Colligo
Gustu	<i>Γευσὸν</i>	Gustus			
Gâliganu	<i>Κολε (λο) κάνος</i>				

*) „Όμοια μορφή γλωττά σε γηρύεται“ Esh. Prom. 78. Asemenea cu chipulu 'ti graiesce limba.

Roman.	Elin.	Latin.	Roman.	Elin.	Latin.
Kunoscu	Γινώσκω	Cognosco	Migdala	Ἀμυγδάλη	Amygdalum
Kupa	Κύπη, Κυπελλον	Cupa	Mie	Ἐμόι	
Kurte	Χόρτος		Miere	Μέλι	Mel
Kura	Ὠρα	Cura	Mijescu	Μύω (de unde)	
Kutie	Κυτίς	Cista	Mijire	Μύσις	
Krinu	Κρίνου		Micu	Μικκός	
Kristalu si klestaru	Κρύσταλλος	Crystallus	Minte	Μήτις	Mens
Ke (x) irihiu	Ὠξύρρυγχος	Oxyrrynchus	Mirésma	Μύρισμα	
Kacatu	Κάκκη		Miru si miroso	Μύρον	
Kaltiunu	Κάλτιος, καλτινιος	Calceus	Mititelu	Μιτύλος	Mutilus
Kalimaru	Καλαμάριον	Calamarium	Misielu	Μυσερός	Myser
Kamara	Καμάρα	Camera	M(n)ielu	Ἀμνός	Agnus
Kamila	Κάμηλος	Camelus	M(n)iala	Ἀμνάς	Agna
Karamida	Κέραμίδες, -ίδος		Móle	Μώλως (de unde)	
Kàne	Κύνων-υνός	Canis	Moiu	Μωλύω	
Kànepa	Κάναβος	Cannabis	Moarte	Μόρος	Mors
Kàrpa	Κάρπασσος		Molotru	Μάλαθρον	
	L.		Moricu	Μόρυχος	
Ladinu	Λάδανον	Ladanum	Mormfiu	Μορμύρω	Mormuro
Lae	Λαός		Mortu si muritoru	Μορτός	Mortus si mortalis
Lacu	Λάκκος		Mucu	Μύκος	Mucus
Lacrîma	Λάκρον	Lacryma	Mulgu	Ἀμέλγω	Mulgeo
Lalangite	Λάλαγγες, λαλάγγια		Munca	Μόγος (de unde)	
Lampa	Λαμπάς	Lampas	Muncescu	Μογέω	
Lance	Λαγκία	Lancea	Murgu (de séra)	Ἀμοργός si Ἀμορβός	
Lapte	Γάλα-ακτος	Lactis	Muru	Μορέα	Morus
Lau	Λοάω		Mutu	Μυττός	Mutus
Livada	Λιβάδιον		Mréna	Μύραινα	Mureana
Licuriciu	Λυκωρίς si λυκωρίς		Madraguna	Μανδραγόρας	Mandragoras
Limanu	Λιμην		Metase	Μέταξα	
Léganu	Λίκνον		Maselarie	Μακελλεῖον	Macellum
Lingu	Λείχω	Lingo	Manie	Μήμις	
Linu	Γαληνός		Me machnescu	Ἀχνημαί	
Linu (de calcatu strugurii)	Ληνός			N.	
Lipsa	Λεῖψις, ἔλλειψις		Nasiu séu nanasiu nunu si nene	Νένος	
Litra	Λίτρα	Libra	Ne (particula negativa in compunere)	Νή (νήποινος, nepenatu, nepedepsitu)	
Liturgie	Λειτουργία		Negura	Νεβέλη	Nebula
Logofetu	Λογοθέτης		Nepotu	Νέπης (Νεόπης)	Nepos
Lupu	Λύκος	Lupus	Ninge	Νίφει	Ningo
Lustrezu	Λισρώω (de unde)		Nópte	Νύξ, νυκτός	Nox
Lustratu	Λισρωτός		Nou	Νέον	Novus
Lauza	Λεχούσα séu λεχών		Noi	Νῶι	
Lâna	Λήνος	Lana	Nume	Ὄνομα	Nomen
	M.		Nuca	Μούκηρος	Nux, nucis
Macu	Μήκων			O.	
Malotea	Μηλοτή		Oae	Ὄϊς	Ovis
Mama	Μάμμα, μάμη		Ochi	Ὄσσε	Oculi
Mantie	Μανδή		Omoforu	Ὄμοφορον, ὠμοφόριον	
Marturu	Μάρτορ, μάρτος	Martyr	Optu	Ὄκτώ	Octò
Masina	Μηχανή	Machina	Orezu	Ὄρυζα	Oryza
Melanholia	Μελαγχολία	Melancholia	Osînda	Ὄξύγγιον	Axungia
Mengena	Μάγγανον		Ou	Ὄδον	Ovum
Mînu séu remfiu	Μένω		Otietu	Ὄξύδιον din ὄξος	Acetum
Merticu	Μερτικόν		Ochra	Ὄχρα	Ochra
Mesteru	Μήσωρ				

P.

Roman.	Elin.	Latin.
Palma	Παλάμη	Palma
Paplopa	Πέπλωμα si ἐφά- πλωμα	Peplum
Papura	Πάπυρος	Papyrus
Pardosu	Πάρδος	Pardus
Parte	Φάρσος din φάρω	Pars
Patronu	Πάτρων	Patronus
Pedépsa	Πάιδευσις	
Pena (pedépsa)	Ποινή	Poenā
Pepene	Πέπων	Pepo
Peticu	Πεττύκιον	
Petrahilu	Ἐπιτραχήλιον	
Pestera	Πέτρα	Petra
Piatra	Πέτρα	Petra
Piedica	Πέδη	
Piele	Πέλλα	Pellis
Pieptene	Κτεῖς, κτενός	Pecten
Piersica	Περσική	
Piersicu	Περσικόν	
Piperu	Πέπερι	Piper
Pirostie	Πυρεξία	
P... (membru gen. fem.)	Κύση, Κύσθος	
Pisezu	Πίσσω	Pinso
Pitacu	Πιττάκιον	
Pitulice	Πίτυλος	
Piftie	Πηκτιή	
Plaiu	Πλάγος	
Placa	Πλάξ, πλακός	
Plastru	Ἐμπλαστρον	Emplastrum
Plasma	Πλάσμα	
Platanu	Πλάτανος	Platanus
Plocadu	Πλοκάς, -δος	
Plou	Πλώω	
Plutescu	Πλωτεύω	
Plutitoriu	Πλώτωρ séu γλωτήρ	
Plamínu	Πλεύμων=πνεύμων	Pulmo
Platica	Πλάταξ si πλατι- σακος	
Placinta	Πλακοῦς-οὔντος	Placenta
Podéla	Πόδιωμα	
Porcu	Πόρκος	Porcus
Pospaiu	Πασπάλη si παιπάλη	
Poftescu	Ποθῶ din	
Pofta	Ποηθῆ	
Punga	Πεγγή	Pugio
Pupu	Ποπύζω	
Pupaza	Πιπὼ séu πίπος	Pipus
Puroiu	Πυρόρροια	
Putina	Πυτίνη	
Prazu	Πράσον	
Prisosu	Περισσός	
Proaspetu	Πρόσφατον	
Prostu	Προσυχής	
Prohodu	Πρόδος	
Prunu	Προῦνος si προῦμνος	Prunum

Roman.

Elin.

Latin.

Pruna	Προῦνη si προῦνον	Prunus
Petrânjelu	Πετροσέληνον	
Pâine	Πανός	Panis
Pânza	Πήμη	
Pirga	Ἀπαρχή	
Pirpalescu, pirjo- lescu	Πυρπολῶ	
Pisla	Πῖλος	Pileus, -um
R.		
Rosiu	Ῥοῦς, ῥούσιος	Russeus
Ruta	Ῥυτή	Ruta
Rîzu	Κρίζω, κλίδω	Rideo
Rîu	Ῥόος-οῦς	
S.		
Sacu	Σάκος	Saccus
Salamura	Ἀλμύρα	
Saltu sau saru	Ἄλλομαι	Salio
Samaru	Σαγμαρίον din σάγμα	
Samuru	Σίμωρ si σαπύριον	
Sapu	Σκάπτω	Escavo
Sardela	Σαρδίνη	
Sare	Ἄλας	Sal
Sgâu (mitra)	Γύη	
Secure	Σάγαρις	Securis
Selina	Σέλινον	
Sila	Σύλη	
Silitra	Αἶτρον = Νιτρον	Nitrum
Sindicu (de satu)	Σύνδικος	
Sita	Σῆσρον (din σήθω, cernu)	
Sihastru	Ἡσυχασίς	
Scilogu	Κυλλός	
Scorpia	Σκορπίος	Scorpio
Scoica	Κόγχη	Concha
Scóla	Σχολεῖον din σολή	Schola
Scrofă	Γρομφάς	Scrophā
Scumbrie	Σκόμβρος	Scombrus
Scandura	Σκινδύλη	Scindula
Smaltiu	Μάλθα	
Smorfuri	Μορφαι	
Sosescu	Σώζομαι *)	
Spata (de tiesutu) si }	Σπάθη	Spatha
Spate (spinare)		Spathula
Splina	Σπλήν	Splen
Spuza	Σποδός	
Spânu	Σπανός	
Staulu	Σταύλος	Stabulum
Stahie (stafie)	Στοιχειόν	
Scama	Ξάμμα din ξάλω destramu	Stema
Stema	Στέμμα	Stemma
Sterpu	Στέριφος	Sterilis
Stima	Τιμή	Estimatio
Stifosu	Στυφός	

*) In propria sa semnificatie, me mântuiescu.

Roman.	Elin.	Latin.
Stihie	Στοιχειον	
Stihu	Στίχος	
Stolu	Στόλος	
Stufu	Στίφος	
Strachina	᾽Οστράκινον	
Stridie	᾽Οσρείδιον	
Strugure	Τρύγη	
Straganire	Στραγγεία	
Strimbu	Στραβός	Strambo
Stringu	Στραγγω	Stringo
Sfara	Σφάραγος	
Sfecla	Σεύτλον	
Sapunu	Σάπων	Sapo
Sialvari	Σάραβαρα	
Siea	Σέλλα	Sella
Siepte	᾽Επτά	Septem
Sieptime	Σεπτάς si ἐπτάς	
Sira, siru	Σειρά	Series
Sindrila	Σχιנדύλη	
Stréngu	Στραγγάλη	Strangulatio

T.

Tainu	Ταγή	
Tauru	Ταῦρος	Taurus
Tata	Τάτα si τάττα	
Teaca	Θήκη	Theca
Terminu	Τέρμα	Terminus
Termintinu	Τερμινθίνη	
Tigae	Τήγανον	
Toba	Τύμγανον	Tymbanum
Tu	Τύ	Tu
Tarnu	Τύρρις	Turris
Tréntia	Τρύχος	
Trépadu	Τρίπηδος	
Trei	Τρεῖς, τρία	Tres
Trecu	Τρέχω	
Tremuru	Τρέμω	Tremo
Trigie	Τρυγία din τρυξ, -υγός	
Trofanta	Πρόφαντον	
Trufie	Τρυφή	
Teu	Τέος	Tuus
Talanitia	Τάλαινα	
Tineru	Τέρον	Tener
Teléga (póte) din	Τήλε ἄγω (de parte ducu)	
Tiéra	᾽Ερα	Terra
Tientaura	Κεντηύριον	Centaurium
Tiu	Τάω	
Títia	Τιτθή séu τιτθός	
Tíru	Κιρρίς	

U.

Uleiu	᾽Ελαιον	Oleum
Umedosu	Μυδαλέος	
Umeru	᾽Ομος	Umerus
U(o)ala	Γυάλη	Vola
U(o)rare	᾽Αρά (in bine)	

Roman.	Elin.	Latin.
Urlu	᾽Ωρύω	Ululo
Urnescu	᾽Ορνύω si ᾽Ορνυμι	
(U)sucu (de lina)	᾽Οισυπος	
Udma, sau uima	Οἶδμα si οἶδημα	
Ugeru	Οἶθαρο	Uber
Urgie	᾽Οργή	
Ursita (orisita si elt.) din	᾽Ορίζω	

V.

Vadu	Βάδος	
Vaitu	Βαύζω	
Vascu	Φάσκος	
Vatra	Βάθρον	
Vestmentu	᾽Εστημα	Vestimentum
Viétia	Βίος	Vita
Vidra	᾽Υδρα	Hydra
Vinu	᾽Οινος	Vinum
Vladu	Βλαδός	
Vlastaru	Βλασός	
Voi	Σφῶϊ	
Voiu	Βόλω, Βούλομαι	Volo
Vuetu	Βοητός	
Vapsea	Βάφρις	
Víno	᾽Ις, ᾽Ιν, ᾽Ινός	Vis, Venis

Z.

Zamfiru	Σάφριρος	Sapphirus
Zéma	Ζέμα	
Zece	Δέκα	Decem
Zeu (Dumnezeu)	Ζεὺς	Deus
Zugrafu (vu)	Ζωγράφος	
Zugrafescu (vescu)	Ζωγραφῶ	

„Aceste diceri sunt deocamdata vedite, ér' cele ce se voru mai vedí, se voru adaogá la o a dou'a editiuné de se va mai face; unele dintr'ensele inse se voru pareá, póte, cui-va a fi cam trase de peru, dar' acésta parere se póte justificá, in casu de a nu fi adeverata, pe cu-ventulu, cà multe diceri din usulu popularu, séu din dia-lectismu s'au deformatu atátu, in càtu abia se mai póte cunosce originea loru. Eu inse refugu la ceea ce a dísu Xenofonu in Memorabilele sale: „Χαλεπόν οὔτω τι ποιῆσαι, ὥσε μηδὲν ἁμαρτεῖν, χαλεπόν δὲ καὶ ἀναμαρ-τήτως τι ποιήσαντας μὴ ἀγνώμονι κριτῆ περιτυχεῖν“ este anevoie a face ceva fára a gresí de locu, si érase este anevoie si fára gresiéla facènd ceva, a nu nimerí si judecatoriu necunosculatoriu de acelu lucru.“

G. Ioanidu.

Literatura.

Sub acestu titlu „Telegrafulu“ din Bucuresci dela 27 si 30 Aprile a. c. publica doi articuli critici, scrisi cu fiere, adeca fórté reutaciosi, precum abia se si potea altumentrea la vederea atátoru balacarii, secaturi, pla-giate, si imitatiuni reu ascunse, limba batjocorita si ta-

valita pînă la mai multe alte limbi, întortolită cu toate sdrămtiele străine. Atîta numai, că criticul din „Telegrafulu“ eră datoriu să-și justifice veninoasele sale expresiuni cu o sumă de citatîni din mai multe produse literare, poezii, cărți școlare și științifice, așă bună-ora precum făcu criticii poezilor dlui Macedonsky în Romani'a liberă, sau criticul cărții dlui G. Tocilecu „Dacia înainte de Romani“, care-lu combate cu multe de citatîni. A fostu forțe de doritu că se între odată și la noi critică literară în dreptulu său; dară apoi toc-mă criticii să-și traga prea bine sam'a, se ésa cu judecat'a lor preparati de ajunsu, că să nu li se pótă dice: Medice, vindecate pe tine însuti.

Dn. Konaki*) condamnă totu ce are de înaintea sa cu o specie de artiagu. Mani'a i s'aru putea esplică între altele și din impregiurarea, că criticele binevoitórie și blande cîte se potu vedé, d. e. în Analile Societății academice și în ale Academiei mai alesu că de 12 ani încóce, au fostu nuci aruncate în parete. Urmarea fu, că în timpulu din urma aparu critice în manier'a acestei'a, pe care o reproducem și noi acilea.

„Avem literatura? séu mai bine, ceea ce avem se pótă numi literatura?”

Toti sunt de acordu se declare că nu. Unii dicu că vin'a e a publicului, care e forțe pușinu desvoltatu în gusturile sale, nu șcie se aprecieze. Alții plângu publiculu că n'are cu ce se-și satisfacă gusturile, literatorii fiindu mai pe josu de ori-ce apreciere.

Mi se pare că și unii și alții au dreptate; publiculu și autorii sunt în strînsă legatură, și unii și alții se forméza. Dacă n'avem cetitori, vin'a e a autorilor; și-a cetitorilor e, dacă n'avem autori. Aceste două elemente se léga totu atātu de bine între ele că și în dintii unoru rôte, unulu pe altulu se misca și literatur'a ese din miscarea lor. Dacă societatea nu presenta nici o originalitate, dacă totulu e copia, literatorii nu potu se produca decātu copii, bucati usate, nimic magistralu, nimic care se aiba sigilulu unei observațiuni originale.

Astadi nu se mai cere literatorilor se insceneze unu sîru de situațiuni miscatóre, de amoruri sublime, de pasiuni imposibile, cu ajutoriulu caror'a trândavii se-și gonéscă spleenulu, copilu alu leneviei lor.

Astadi se cere dela literatura se fie o scóla poporală, la îndemănă tuturor. Se impune literaturii sarcin'a de a cultivá și instruí masele; se cere literaturii observațiunea obiectivă; se cere în fine — și acést'a nu se mai discută — se cere că literatur'a se fie oglind'a relațiunilor sociale.

Realismulu, sistem'a pozitivistă triumfă astadi în contr'a fantasiei fără legatură cu realitatea.

Noi suntem departe de acéstă luptă. Fantasia? n'avem de cātu basmele, literatura poporală trecută prin tradițiune pînă la noi. Betrânii și doicele ne-au desfatatu cu ele

*) Konaki este unu nume prea bine cunoscutu în Moldov'a că connumele unei familii boieresci din cele mai de frunte. Nu șcim de că criticul este din acea familie, séu că cineva scrie sub acestu pseudonim. Red. „Trans.“

copilari'a și farmeculu. Feti-frumosiloru, alu Consinzenelor, grozavi'a Smeiloru și a Stafiloru ne-au implutu spiritulu în fasi'a noastră de poezie.

Dar' omulu crește; ceea ce-lu multumia în copilăria nu-i mai place; imperiulu Stafiloru și alu Rusaliilor slabesc și cade; elu caută realitatea, vrea să cunósca lumea, relațiunile dintre om și om, dintre clasă și clasă.

La originile ori-carei literaturii găsim poezi'a. Lesne-și pótă închipui ori-cine, că omulu primitiv nu chiețuia multu din fortiele intelectuale: munc'a sa brută, necesitățile sale odată satisfacute, în timpulu repausului elu e lovit de maret'a naturii, ale carei legi nu le cunósce, ale carei fenomene nu le pótă esplică. Miscatu, elu cîntă. Poezi'a se nasce, că și religiunea, din mirarea lui, din respectulu, din tēm'a lui.

Poezi'a e însoțită de cîntare, care dă mai multă expresiune simțimentelor exprimate prin cuvinte. Scandarea latină și gréca nu eră de cātu o cîntare, o modulare a versurilor; muzică simplă, în adevăru, rudimentară, ale carei elemente sunt accentuarea marcată a cuvintelor, lungimea și scurtimea silabelor.

Poetii au fostu totdeun'a și cîntareți. Trubadurii compunéu și versurile și muzic'a, cu care desfățau nobilimea evului-mediu. Dar' lautarii noștri?

În acestu gen de literatură suntem bogati: cîntece de dor, cîntece de jale, cîntece haiducesci, populare sau ale poetilor moderni, sunt în profuziune, frumoșe și miscatóre.

Dar' atātu e totu. Pros'a e slabă, și mai slabă în critica. Cîte-va scrieri că ale lui Slavici, Creanga, Ganea, nu presintă altu interesu de cātu puritatea limbii*); tiesetur'a lui e mediocră. Toti acesti'a 'ți spunu nimicuri într'o limbă frumoșă.

Duiliu Zamfirescu 'mi spunea cine-va, e fad. Dacă prin acést'a a voit se spuna că n'are nici o idee, că limb'a sa nu e curată, că construcți'a i e frantuzéscă, că cetindu fără titlulu d-sale, 'ți se pare c'ai mai vediatu unele lucruri pe ici pe colea; dacă acést'a a voit se întieléga, atunci da, d. Zamfirescu e fad.

Catalogulu celor cari au scrisu e mare, dar' mici sunt productiunile lor. Nicairi vieția, nicairi energiă; ici colea cîte o scînteie de simțimentu în Mircea Rosetti, cîte-va pagini frumoșe în Odobescu și... nimicu. Vom trece dar' pînă la ne ocupă cu unu altu gen de literatură, cu diaristic'a.

Mai e nevoie să aretam însemnatatea acestei scóle politice populare; a acestei părghii puternice, cu care s'a făcutu și se face și bine și rău? Avem gazetari destui, dar' gazete nu. Pótă că acéstă afirmare se para paradocsală; vomu esplică însa lucrulu și cetitorii ne voru dá dreptate.

Diarele noastre sunt, nimic mai multu, nimic mai pușinu, de cātu o editiune românească a diarelor franceze și germane, așă că fie-care din bietii redactori din Parisu, Viena și Berlinu lucréza pînă la șapte-optu trantori-redactori romani. Articolele franceze mai cu séma sunt traduse, re-

*) Dacă mai este și aceea puritate, atunci la poporul românesc din toate provinciile Daciei nu se mai află nimic necurat.

sumate, ciuntite si retiparite de diarele nstre; reporterii ai marilor gazete straine facu serviciu gratuit gazetarilor nostri, cari remaniaza sau comentza, sau chiaru nici remaniaza nici comentza scirile dupa cari cei dintiu au asudatu alergandu.

Ideile si formele sunt imprumutate. Frfecele e universalulu, primulu si singurulu redactoru alu ori-carei „foi politice, literarie, sciintifice, nationale, comerciale etc. etc.“

Articolele de fondu incepu si sfirsiescu dupa acelasi tipicu: unu principiu de filosofia (de circumstantia) sau din Biblia chiaru, urmatu de nenumerate esclamatii, facndu cortegiu natiunii, simtiemintelor patriotice, intereselor vitale ale tieiei, mndriei nationale, vitejiei nationale, destineloru natiunii, etc. etc.“ si cndu e vorb'a se atingea cestiunea... articolulu s'a terminatu.

Tóte diarele incepu prin a promite că se voru ocupă de cestiunile vitale, dar' nici-odata nu se ocupa de nimicu. Trebuie că unu francesu se se ocupe cu o cestiune care se esiste si la noi si se comporte o solutiune identica, pentru-că numai atunci ea se fia tratata de diarele nstre, si atunci inca in traducere.

Incapabila si lenesia, eata press'a romana.

In unu numeru trecut u amu inceputu se vorbescu de literatur'a nóstra; astadi voiu incerc se me ocupu de literatura dintr'unu punctu de vedere generalu.

In Occidentu, traditiunea fantasiei s'a ruptu; realismulu se ridica incetulu cu incetulu in loculu ei, si fie pe scena, fie in romane su novele, coplesiesce piat'a literara a lumii. A copi starea reala a lucrurilor, acést'a e devis'a realismulu; elu nu va insir episoade din viéti'a cutare su cutare mai multu su mai puinu vesele su triste, a caroru autenticitate autorulu o póte garant, dar' cari, afara de distractiunea ce ne oferu, n'au nici unu altu interesu; elu ne va present in sa fapte cu unu caracteru generalu, efecte sigure ale unoru cause definite, fie acele cause nesce institutiuni sociale, fie ele nesce prejudetie.

Cu tóte acestea orizontulu realismulu este limitatu. Elu póte se ne faca se vedemu tóte ticalosiile lumii, tóta nedreptatea institutiunilor, tóta crudimea prejudetieloru. Dar' aci se va margini totulu.

Cumu-ca o atmosfera grea apasa asupr'a literatur'e contemporane, nici-o indoiéla; acést'a se simte pe fie-care di mai multu, si fi-care di suntemu nevoiti s'o inchidemu cu acelasi cuvntu: Nimicu!

Insemna re acést'a, c literatur'a va sta pe locu, că ea nu va produce nimicu nou, c orizonuri mai largi, mai maretie si mai stralucitre nu se voru deschide omenirii?

E unu faptu constantu, c in acele peride ale vietiei popóreloru, cndu fortiele inteligente lupta pentru unu idealu, si literatur'a e bogata si variata, si ea e originala, c-ci ea lupta pentru realisarea lui.

Dar' daca dupa triumfu, politic'a traiesce din aplicarea idealulu, fia in totalu, fia in parte, cu literatur'a nu e totu asi'a; ea

cade, vegetza, nu mai e de ctu unu lieu comunu*), pretotindeni mediocritate. Dupa cris'a violenta urméza o epoca de stagnare, lipsita de idealu, cndu entusiasmulu s'a stinsu, cndu principiile au perdutu tóta aureol'a de care erau incongiurate, cndu moral'a cade. In acsta epoca, cumu amu dis'o, literatur'a cade si ea. — Si noi amu avutu nenorocirea se ne desteptamu tocmai in midioloculu acestei epoce, generala astadi pentru tóta Europ'a; — nu mai vorbescu de Americ'a, unde literatur'a nici nu se incrca a ridic capulu, coplesita de cot'a dilnica a valoriloru, de sgomotulu machineloru si alu ciocaneloru de feru.

De aci s'aru putea presupune, cu re-care probabilitate, că de óre-ce luptele voru urm — daca nu totdun'a, celu puinu pentru unu tmpu inca indestulu de lungu — s'aru putea presupune, dicu, că pentru fie-care idealu socialu va esist si-o literatura, cu attu mai bogata si mai frumósa, cu ctu idealulu va fi elu insusi mai largu si mai maretiu.

Amu disu numai: „se póte presupune“, pentru-că totu attu de bine putemu presupune, că literatur'a va ocup din ce in ce unu locu mai puinu insemnatu in activitatea omenésca.

In adeveru, astadi se pune inainte folositoriulu si se impinge in alu doilea planu frumosulu. Acésta tendentia de a economisi fortiele intelectuale si de ale face se produca mai ntiu si ctu mai multu folositoriulu, devine din ce in ce mai generala. Tratarea serisa a conditiunilor sociale e obiectulu tuturoru sfortiariloru; prapasti'a ce desparte clasele, fatalitatea luptei pentru traiu, sunt prea grave pentru a inspiră pe literatori; ele dau subiectu de discutie filosofiloru; si acesti'a se ingrigescu frte puinu de a distra pe cetitori.

Stilulu — c si subiectulu — desvoltarea c si scopulu sunt de fieru.

Alta-data poetii schitiau adeverurile sciintifice, su mai bine disu: filosofii se folosiau de beletristica pentru a le anuntia si enuntia.

Astadi, si din ce in ce mai multu, lucrurile iau unu altu cursu.

Serviciile literatur'e voru fi recunoscute, dar' la urm'a urmeloru snuruita si parafata, ea va fi trecuta la ordinea desvoltarii omenesci, si straturi gróse de prafu i voru servi dreptu tumulariu.

Konaki.

Foi periodice sciintifice si literarie.

Press'a nóstra periodica a inceputu a-si intinde activitatea sa nu numai pe terenulu politice militante, care la noi in cele mai multe casuri este frte ingrata, ci se inmaltiescu si publicatiunile literarie si sciintifice, precumu s'a pututu ved din mai multe anuntiuiri, esite din tmpu in tmpu. Din tóte, sciintiele militare erau pna aci mai puinu reprezentate in press'a periodica, anume

*) Galicismu grosolanu la dlu criticu c si la multi necritici, adeca locu comunu se genă se dica, pe semne ca se nu mirsa a latinesce Locus communis din Retorica; dectu locu, mai bine lieu? Gallomani'a bla c tóte blele.

dincóce de munti, ér' dincolo mai puçinu decátu se simte necesitatea anume in epoc'a presenta, cându in tóte statele europene cea mai mare parte a junimei este obligata a servi sub arme. Nu este bine a lasá pe junime se traga la sorti fara nici o preparatiune teoretica pentru statulu militariu. Celu puçinu noi amu fostu totu-déun'a de acésta credintia, pe care de altumentrea o au de regula publicistii tuturoru popóreloru.

Stându lucrulu asiá, noi recomandamu astadata cu placere fói'a periodica noua, ce apare dela 1 Aprile incóce in fascicli formatu 8-vu mare sub titlu:

Revist'a armatei: anulu I. 1883 Nr. 1. Redactata cu concursulu corpului oficerescu. Sumariulu: Revist'a Interióra: Situatiunea strategica a Romaniei si sistemulu ei de aperature, de Capitanu Crainicianu. — Câte-va cuvinte asupr'a modificariloru reglementeloru tactice ale infanteriei, de Majoru Vasiliu. — Asupr'a Cavaleriei, de X... — Câte-va cuvinte asupr'a organizarii Cavaleriei nóstre, de Colonelu Polisu. — Asupr'a Statului-Majoru, de capitanu Lupu. Revist'a Esterióra: Regule de tragere pentru artileri'a de câmpu a armatei germane, de T... Sciintie militare: Fabricarea si incarc. stupileloru mod. 1881 de Majoru Hepites. Noutati militare. Bibliografia. Bucuresci, tipografi'a Stefanu Mihalescu, strad'a Covaci, 14. Conditiiunile abonamentului. „Revist'a Armatei“, apare la inceputu odata pe luna, in formatu 8-vu mare, brosiat. Pretiulu abonamentului se fixeza provisoriu la 12 lei pe anu in tiéra, si 15 lei in strai-natate. Abonamentele se facu pe unu anu séu pe 6 luni, respunsiendu-se costulu inainte. Articolele si tóta corespondinti'a diariului se voru adresá franco la: „Redacti'a Revistei Armatei“ in localulu „Cercului Militaru“ din Bucuresci. Costulu abonamenteloru se va trimite prin mandatu postalu francatu, la adres'a d-lui Locot.-Colonelu I. Argetoianu la Cerculu militaru. Articolele nepublicate in trei numere consecutive ale Revistei, se potu reclamá inapoi in timpu de 15 dile. Articolele trebuiescu scrise legibilu, curatu, si numai pe o parte a fie-carei foi.

Scopulu Diariului. Este incontestabilu cá in urm'a progreseloru realizate de sciintie, in midiulócele de lupta, art'a militara devine din di in di mai dificila, si cá pentru perfect'a ei cunoscentia se cere o munca continua, unu studiu de tóte dillele.

Intemplarea nu mai póte da nascere victoriiloru, astadi cându sciinti'a póte calculá, inainte de lupta chiaru, sortii de isbânda.

In sistemulu actualu de armare alu tieriloru, armatele confundându-se aprópe cu natiunile, urméza neaperatu, cá caracterulu unei armate, instructiunea si educatiunea sa, se se resfrânga asupr'a intregéi natiuni.

Se póte dar' aprecia de ori-cine, câtu de delicata este misiunea aceloru ce sunt chiamati a formá caracterulu unei armate, a o inzestrá cu instructiunea si educatiunea necesara, pentru atingerea menirii sale.

Numai o abnegatiune de sine si o iubire de tiéra — adeverala — potu da mesura sollicitudinii, ce capii armatei trebuiescu se aiba catre aceia ce sunt chiamati a-si da sângele pentru tiéra. Acestoru simtieminte se datoresce negresitu barbati'a, cu care oficerii armatelorú celoru mai distinse

lucréza — in interesulu generalu — pentru formarea acelorú armate, si mentinerea instructiunii lorú la nivelulu sciintiei.

De cându Armata Romana s'a afirmatu, mai cu séma in urm'a campaniei din 1877—78, se vede cu placerea o ingrijare a majoritatii oficeriloru pentru a respândi lumin'a in rëndurile armatei.

Preocupati de marea raspundere ce au, ei cauta tóte midiulócele, prin care se-si póta intinde cunoscentiiele ajutându-se unii prin altii, puindu toti umerulu pentru ridicarea operei celei mari: Instructiunea si Educatiunea Armatei.

O asemenea miscare salutarie a datu nascere „Revistei Armatei.“

Ea este pârghi'a la care toti oficerii trebuie se puna umerulu, atátu pentru folosulu lorú propriu, câtu si pentru acel'a alu intregéi armate.

Sa nu uitamu cá numai in unire este forti'a.

Utilisându dar' fie-care cantitatea de fortia, ce póte desfasurá, numai astu-feliu vomu putea invinge, numai astu-feliu vomu putea justificá increderea ce tiér'a are in armata si prin urmare in ea insasi. Pe acéste base „Revist'a Armatei“ se presenta adi tierei, si in specialu oficeriloru, cerându-le spriginulu si concursulu lorú bine-voitoriu.

Nu ne indoimu cá sarcin'a ce ne-amu luatú este dificila si spinósa, tiindu comptu mai cu séma de puçin'a nóstra experientia; scimu insa cá de si totu inceputulu este greu, totusi lucrându cine-v'a cu perseverantia, póte isbuti.

Colónele „Revistei“ sunt dar' deschise productiunii oricarui oficeru, in interesulu instructiunii generale a armatei.

La apelulu nostru unii camaradi au respunsu dejá, trimetiendu-ne articole fórte importante. Acestea se voru publicá dupa rëndulu sosirii, in partea corespunsietóre a diariului.

Fundatorii Diariului.

La librariile Wilh. Krafft in Sibiiu, J. Stein in Clusiu si la librari'a Nic. I. Ciurcu in Brasiovu se afla:

— Dictionariu ungur.-romanescu Magyar-román Szotár, compusu de Georgie Baritiu, in partea magiara elaboratu mai alesu dupa alu lui Joanu Fogarasi, editiunea a cincea. Brasiovu 1869. Form. 8-vo. 41 cóle. leg. 3 fl. 50 cr., bros. 3 fl.

— Baritiu G., Istori'a Regimentului II romanu granit. bros. 60 cr.

— Dictionariulu etimologicu romano-latinu, alu societati academice elaboratu cá proiectu, tipariu desu pe 184^{1/2} de cóle, si Glossariulu de cuvinte straine sau considerate cá straine, stracurate in limb'a nóstra, cá parte integranta a Dictionariului, tiparitu pe 87 de cóle, legate in 3 parti 19 fl., bros. 16 fl.

— Catechismulu calvinescu, impusu clerului si poporului romanescu sub domni'a principiloru Georgiu Rákoczy I si II transcrisu cu litere latine, dupa editiunea II tiparita in anulu 1656, insoçitu de o excursiune istorica si de unu glossariu, de Georgie Baritiu. Cu spesele academie romane. Sibiiu 1879. Pretiulu 60 cr. v. a.